

AQOKRIF

Irodalmi Folyóirat · 2017. ősz
X. évfolyam 3. szám

Apokrif

”

zseniális vagy
ehetetlen

”

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
X. évfolyam, 3. szám
2017. ősz

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám (vers)

Felelős szerkesztő

Fráter Zoltán

Szerkesztők

Reichert Gábor (próza)

Mizsur Dániel (kritika)

veress dani (kép)

Murzsa Tímea (Apokrif Online)

Gál Soma (műfordítás)

Munkatársak

Evellei Kata (korrektúra)

Bödecs László (tördelés)

Tarcsay Zoltán (címlap/design)

Bali Farkas Péter (szerkesztőségi asszisztens)

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.hu>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Robinco Kft.

Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.
Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Copyright © 2017 Az Apokrif 2017/3. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 350 Ft

ISSN 2060-3207

NKA
Nemzeti Kulturális Alap

Szépirodalom

- 08** **Kántor Péter**
Fogócska
- 09** **Potozky László**
Égéstermék (regényrészlet)
- 17** **Nagy Hajnal Csilla**
Lábjegyzet 1., Lábjegyzet 3.
- 19** **Németh Gábor Dávid**
tusfürdő, kamilla
- 21** **Bezsenyi Tamás**
Emberi szükséglet
- 29** **Stolcz Ádám**
Ősz, Állat
- 33** **Áfra János**
A rögzítés ára
- 35** **Rékai Anett**
Fekete lyuk, Légből kapott
- 39** **Augustin Cupsa**
Mi lesz majd, ha meghalok?

Látószög

- 49 Mizsur Dániel:** *Formalinba süllyedt világ*
(Augustin Cupsa novellájáról)
- 52 Gucsa Magdolna:** *A nosztalgia ötven árnyalata*
(Kovács Olívia festményeiről)

Látótávolság

- 57 B. Kiss Mátyás:** *Végtelen ciklusok*
(Szalay Álmos: *Fák mindenütt*)
- 61 Bödecs László:** *Zajok a bálna gyomrából*
(Zilahi Anna: *A bálna nem motívum*)
- 66 Halmi Tibor:** *A fülkagylóban honoló csendről*
(Vass Norbert: *Hallgat*)
- 71 Murzsa Tímea:** *A hallgatás árnyalatai*
(Tompa Andrea: *Omerta*)

Illusztrációk

E számunkat Kovács Olívia munkáival illusztráltuk.

A borítón a *Most/Volt I.* című festmény szerepel
(2017, olaj, vászon, 30 × 40 cm).

Kovács Olívia

Most/Volt III; Lábjegyzet a Most/Volt III. legszürkébb figuráihoz; „forgatókönyv”, 2017
olaj, vászon, 30 × 40 cm; 90 × 90 cm; 21 × 29 cm

Kántor Péter

Fogócska

Fatörzsbe vésett szív a jel.
Rohan kocsik közt, át a téren,
állj meg, állj meg a járdaszélen!
Nem áll meg, tudja, futni kell,
hogy a fogó ne kapja el! –
Egy macska ül egy kerítésen.

Közben már rég ő a fogó.
Vagy ki? Fut tovább eltökélten,
porszemek csillognak a fényben,
kavarog sok száz, millió.
Kapj el! Kapj el, ha tudsz, fogó! –
Mit szorongat a tenyerében?

Nap perzsel, szirén énekel,
egy felhő úszik át az égen,
tűnődve, lassan és sötétben.
Lesz vihar? Nem lesz? Futni kell!
Múlik a nyár, hogy múlik el! –
Fatörzsbe vésett szív a jel.

Potozky László

Égéstermék

(regényrészlet)

Az egyetemisták csak kóvályognak a téren naphosszat, fel-fel-villantják a transzparensüket, vagy kiabálnak egy kicsit, nem létezik náluk semmilyenebb társaság a világon. Mi tegnap este otthon sorozatoztunk Nikkával, ezért ma kint kell lennünk, némán járatják a szirénákat a rendőrautók a Konrád szélén, mindig parkol itt néhány, távolról figyelnek. Ha olyan szögből nézel bele, az agyadig szúr a jelzőfény, a kapucnit a fejemre borítva, a földet bámulva járkálok, de hirtelen túl sok lesz a pulzáló szín, kék-fehér-piros, kék-fehér-piros. Féknyikkanások hallatszanak, igen, az Erasmusban az a jó, hogy az ember végre nem érzi magát otthon, mondja Nikka mellettem, de rögtön abbahagyják Kagimmal a beszélgetést, rendőrségi buszok és kisteherautók húznak félre minden irányból, csapódnak a tolóajtók, állig páncélozott rohamrendőrök ugrálnak le, és jönnek felénk. Valami belevág a kezembe, Nikka szorítja, nyomja a körmét a bőrömbe, Kagim párás szemüveggel, ide-oda kapkodja a fejét, ahogy a rohamrendőrök előzőlnének mindent. Mintha a pusztá jelenlétükkel akarnának eltüntetni minket, úgy folynak szét közöttünk, benyúlok a zsebembe, eszembe jut, hogy egy darab hasis véletlenül odaragadt a bankkártyámhoz, le akarom kaparni, felszólítjuk önöket, hogy szabadítsák fel a helyszínt, recsegi egy megafonhang. Ne féljeteK, suttogja Kagim, csak ijesztgetnek, mire Nikka, hogy nincsen rajtuk azonosító szám, ezek akarnak valamit. Érzem, hogy más is fél körülöttem, feltorlódik a tömeg, bőgni tudnék, aztán minden gyors lesz, az egyik rendőr tőlem balra megüt egy egyetemistát. És a másik rendőr is egy másik egyetemistát. És a harmadik. És a negyedik. Mit csinálnak velünk? nyöszörgi Nikka, suhognak a gumibotok, mint valami

Kovács Olívia

Mások múltja (Felolvasás), 2013

olaj, vászon, 30 × 40 cm

elmebeteg metronóm, mindenki egyszerre próbál menekülni, karok emelkednek a levegőbe, védekeznek az ütések ellen, vagy keresik a helyet, hogy minél jobban odacsaphassanak. Várjanak, várjanak! kiáltja Kagim, és akkor megtántorodik a tömeg, akárha egy buldózer rontana nekünk, a földre kerülök én is és Nikka is, húzzál fel! ordítja, húzzál fel!

Csokiszaga van az aszfaltnak, fogalmam sincs, mitől, közel van hozzá az arcom, szerencsére nem nyomnak agyon, feltá-pázkodunk. Bilincset erőltetnek a rendőrök egy csávó csuk-lójára, leteperik, és nem jön belőlük semmilyen hang, ijesztően és némán végzik a dolgukat, recsegve inognak a tüntetősátrak és bódék, szétrugdосnak mindent, babzsákot, pingpongasztalt, tartóoszlopot. Egymásba rohannak az emberek, futunk, amerre tudunk, erre gyertek! kiáltja Kagim, szaladunk utána, át az út másik oldalára, visszanézek, teljesen fekete a rohamrendőröktől a Konrád. Bezúgunk az első mellékutcába, macskaköves a járda, és hepehupás, már menekülő tüntetők sincsenek, csak mi, szinte kitérik a bokám, amint Kagim hirtelen lefékez egy vaskorlát mellett, gyorsan, lefelé! Keskeny lépcső van itt, az óváros felszí-ni csatornájába vezet, senki se követ már minket, ennyire nem kell elbújni, vége, lihegem, dehogy vége, mondja Kagim, nem kaphatnak el, minket semmiképp! Nikka elsőnek ereszkedik le a rozsdás vasfokokon, ne álljatok meg! sziszegi Kagim, miután mindhárman leérünk, nem számít, hogy szárközépig ér a víz, és jéghideg, nem számít, hogy nyúlós mocsok tapad a nadrá-gunkhoz, megyünk utána a csatornában. Ilyenkor minden út-vonalat ellenőriznek, magyarázza, nem kockáztathatunk, és te-lefonnal világitva maga elé lépked, mintha aknák lennének a víz alatt. Durva, mondja Nikka, még sose láttam így a csatornákat.

•

Beállt a derekam, érzem, ahogy megmozdulok az ágyban, ott van benne az esti csatornamászás, nem fáj nagyon, de ahhoz eléggé, hogy kurvára örüljek, amiért nincs több tüntetődsi. Lesz végre időnk Nikkával, erre gondolok, mielőtt belép a konyhából, és az arcomba nyomja a telefonját, tereprendezés, bazmeg, tereprendezés! Mikiegérék így nevezik, ami tegnap este történt a Konrádon, és hogy azért volt rá szükség, mert a kilenc napja tartó állandó zajongás zavarta a környékbeli lakókat, és nincsen vezetői engedély a drónokra, anélkül pedig nem lehet röptetgetni őket. Ombudsman, Amnesty International, mondják ideges arcok, miközben a videón egy tüntető, mintha béna lenne, úgy lógatja a lábait, a rendőrök viszont felmarkolják és elcipelik, aztán snitt, és hullámos barna hajon csillan a vörösség. Persze most már Szlendermen és Holgerszon is szolidáris, háborog Nikka, hirtelen eszükbe jutott, hogy ők talán ellenzékiek volnának, flashmobokat tartottak a reggeli buszokon és villamosokon, nézd csak, így éreznek együtt velünk ők meg a híveik, a kurva anyjukat. Siettet, hogy induljunk, de dél lesz, mire elkészül, folyton a *Rottweilert* bújja, mert a két tábor összeverődött a Continentalnál, és cirkusz nélkül visszafoglalták a Konrádot, hajuk szála se görbült, rendőr egy se volt ott, nem számítottak rá, hogy a szétverés után rögtön másnap reggel bárki visszamenne.

Szlendermen és Holgerszon emberei épp lökdösődnek valami neonácikkal, amikor kiérünk, nehogy már a buzi fasiszták játsszák itt az empatikust! Ezek Betmenék lesznek, mondja Nikka, ő szokta szállítani a szkinhedeket, és behúzza a nyakát, miközben a bölcsésztársait keressük. Kopaszok állnak mindenhol, van náluk egy rakás hulladék, először nem értem, minek hurcolják erre-arra a sok kerítésdarabot meg palánktöredéket, aztán leesik, hogy építenek, van a közelben egy befejezetlen irodaház, biztos onnan nyúlják le a dolgokat. Egyik kukát vontat el mellettem, a másik egy padot, összeszednek mindent a barikádhoz,

amit lehet, a Sólyom utca és a Kürtös felőli bejáratoknál már szinte embermagas a tér szélén a szemétfal.

Megtaláljuk Kagimot és a szakkolísokat, élő adást néznek a Facebookon, visszhangos csattogás és üvöltözés hallatszik, hol van ez? kérdezi Nikka, a Szakszervezetek Házában, sóhajtja Kagim, amelyik nem barikádöt épít, az ott balhézik. Felnézek az épületre, békésen meresztli nagy, szürke hátát a Konrád felé, nem látszik rajta, hogy odabent lábbal meg poroltóval folyik a harc, rugdossák a neonácik a biztonsági öröket, székeket hajigálnak feléjük, pozdorjává törik a hátukon a falburkolatot, tűzoltóslaggal csapkodják őket. A bölcsészek befeeszülnek, ezek nem valamiért vannak itt, hanem minden ellen, mondják, nincs, ahol levezessék, ezért kihozták ide a tesztoszterontüntengést, Kagim bólogat, nekünk és a céljainknak semmi közünk ezekhez, mi emberek vagyunk.

•

Egyre többen jönnek ki a térre Mikigér és a Szabisz ellen, normális, hétköznapi arcok, akikről sose hittem volna, hogy ilyesmiben részt vennének. De ha már nekem is itt kell lennem, jobb, ha minél többen vannak, így talán kevésbé mernek szétporozni köztünk a rendőrök, megvédi egymást a sok test, engem az se zavar, hogy politikusok hozták őket. A főkapitányság meg se próbálja lezárni az ide vezető utakat, százasával jönnek óránként, aggodalmaskodik Kagim, se Szlenderment, se Holgerszont, se Betment nem küldhetjük haza, kicsődítették magukkal a grupijaikat, hogy elmondhassák, értük vannak itt, a mi hátszelünkön ejtőernyöztek be az eseményekbe, kitúrtak a selejtesek, ez többé nem egyetemistalázadás. Akkor mégis mi? kérdezi Nikka, fingom sincs, mondja Kagim, lófasz.

Lassan a térkövek is megtanulják a himnuszt, félóránként rázendítenek a csávók, akik a barikádok mögött állnak. Petárdát

Kovács Olívia

Mások múltja (Visszajáró), 2014

olaj, vászon, 30 × 40 cm

és tűzijátékot csereberélnek egymás közt, készülnek a védelemre, csomagtartóból árulják a feketézők a rakétát, az egyiknek pont olyan Astrája van, mint nekem, itt parkol a Konrád szélén. Generátorok zúgnak mindenütt, kell az áram a különféle szervezetek és egyesületek sátraiba, naphosszat kamerák rohangásznak a téren, este óriáskivetítón nézzük a felvételeket. Az emberek ujjal mutogatnak, és keresik magukat rajtuk, de legtöbbet az ellenzéki görék szerepelnek, interjúvolják Szlenderment, Holgerszont, Betment, levágjuk a maffiapolip csápjait, levágjuk az arrogancia vadhajtásait, levágjuk Mikiegér kampós orrát. Az Egyes Csatornán csomó mindennek neveznek minket, rendbontó, csöcselék, szélsőjobboldali horda, liberális mételey, az épületfoglalók ellen akár erőszakot is alkalmazhatnánk, mondja Mikiegér, mert a Szakszervezetek Házát tegnap kinevezték forradalmi központnak, és ezt annyira komolyan veszik, hogy a szkinhedek homokzsákfalat építettek a bejárat köré, mintha bombarepszektől félnének.

Önkéntesközpontot is kap a tüntetőtábor, Nikka ma délután tudta meg, kitalálja, hogy belép, ha nem futárokodnál, ugye te is jelentkeznél? kérdezi, persze, mondom. A Szakszervezetek előtt várom, a fejét lógatva jön ki, egy kis nyikhaj volt, mondja, az a fajta balfasz, amelyik még szélsőjobbernek se jó, ült az asztal mögött, és üvöltött róla a frusztráltság, ilyen szöveggel jött, hogy a jogászhallgatók jogtanácsadást fognak végezni, a mérnökök a javításoknál segítenek, az orvosok elsősegélyt nyújtanak, de hogy egy bölcsész mit tudna csinálni a forradalomban, arról fogalma sincs, hiába mi találtuk ki ezt az egészet, most nem lehet hasznunkat venni, talán a szendvicskészítésnél. Mondom neki, doktorizom, erre ő, hogy akkor felír pótlistára, és kellett volna látnod, hogy vigyorgott, amikor mondta, hogy majd szól, ha lesz valami.

Kovács Olívia

Mások múltja (Kenéz), 2013

olaj, vászon, 30 × 40 cm

Nagy Hajnal Csilla

Lábjegyzet 1.

Zseniális vagy ehetetlen?

Egyszer egész nap
gyanúsabbnál gyanúsabb alakokat
engedtünk át a határon
Andrung számítógépén
rekedtre cigiztük magunkat
délután megettük a világ
legrosszabb mirelit csirkefalatkáit
aztán kimentünk borért
csípte szemünket a Nap
este pedig részegen megfőztük
a világ legfurcsább bolognai
spagettijét de másnap
senki sem emlékezett rá
hogyan végül is milyen volt:

zseniális vagy ehetetlen

de az utolsó falatig elfogyott.
Hát szóval valami
ilyesmiről volna szó
velünk is.

Lábjegyzet 3.

Egy idő után úgyis körbe-körbe
megy ugyanaz
mert ott egy ponton Isten
elvesztette az érdeklődését
a történetemben és kicsit
azért szégyenkezett is hogy
pont velem
vagy bárki mással
ilyen összecsapott munkát végzett
úgyhogy bekopíroz valami korábbi
bokaficamot
valami hasonló kereszteződésből
és bűnbánóan néz rám
én meg belecsípek a szakállába:
nem baj
bácsi
én is untam.

Németh Gábor Dávid

tusfürdő

Már fejfel lefelé rakta a flakont,
hamarosan el fog fogyni.

Azt mondta, az óra hangját
nem tik-taknak, hanem
tik-tiknek hallotta,
nincs teremtés, szünet, világtörténelem,
aztán apokalipszis.

Néha azt játszottuk, hogy befogtuk
a fülünket, és megpróbáltuk
kitalálni, mit mond a másik.
Szerette ezt játszani, mert ilyenkor
nem figyelt az órára. annyira
koncentrált, hogy észrevette,
miközben azon gondolkodom,
mit mondhatott éppen,
mindig a tusfürdőjére néztem.
Mikor elköszöntünk, azt mondta,
vegyek újat, legfeljebb hazaviszem majd,
ha marad benne.

kamilla

Hányingerre számítottam az erős,
jellegzetes szagtól, undorra, esetleg
libabőrre a hirtelen melegtől, csak a test
reakcióira. A kád volt a legmegfelelőbb,
mert valamennyi mindig kifolyt. Ahogy
beleültem, a bőröm összegyűrődött, megnőtt
a kis árok a kulcscsontomnál. Tíz-tizenöt
percig kell áztatni, közben szókeresőztem,
hátha találok egy másik szót, mert különben csak
a szégyen marad. Miért kell seb ahhoz,
hogy a testemmel foglalkozzam.

Bezsenyi Tamás

Emberi szükséglet

Magától értetődő. Kizárólag a háborúból következő béke semmiből létrejövő erkölcsisége teszi kérdésessé. Jelenleg béke van, ezért hiába mondom el önöknek, mielőtt én magam végig nem gondolom, úgysem hiszik el, hogy nem vagyok egy szadista állat, hanem sokkal inkább a társadalom nagy része gyáva szembenézni önmagával. De tudják, mit? Tegyük egy próbát!

Az országunkban tíz éve kezdődött a háború. A különböző világlátású emberi csoportosulások nem voltak hajlandóak együttműködni. Senkit sem hívtak be katonának, mert szétszakadt az ország. Emiatt muszáj volt megvédenie mindenkinek saját magát. Így jöttek létre a nyelvi, vallási, vagy azonos helyről való származás alapján a katonai alakulatok, amelyek semmilyen erőviszonyok felmerülése esetén sem voltak hajlandóak együttműködni egymással. A vallásos települések és közösségek hittek saját istenük minden nehézségen átsegítő hatalmában, az elvilágiasodott helységek és városok pedig mérhetetlenül bíztak saját értékrendjük jóságában és megfellebbezhetetlenségében. Nem kötöttek háttéralkukat, nem tévesztették meg egymást. Egymástól elkülönülten, de nyíltan harcoltak. Éppen ezért nem is volt értelme hazudniuk sem a saját katonáiknak, sem az ellenségnek. Nem is tették. Ilyenre soha azelőtt nem volt példa tudomásom szerint.

Én személy szerint egy Bogrács nevű faluban születtem és éltem meg a háború kitörését. A faluban szerveződő katonai csoportba léptem be közlegényként. Minden dicsekvés nélkül mondhatom, századosként szereltem le. Természetesen egy másik alakulatnál. Hiszen ezek a katonai csoportok folyamatosan felmorzsolódtak, összeolvadtak vagy emigráltak. A háború kilenc éve alatt száztíz katonai alakulathoz tartoztam.

A csoportok nagyobb méretekben nem tudtak együttműködni. Ilyenre se volt példa tudomásom szerint az emberi történelemben. Azelőtt az emberiség tudatában volt: kénytelen megegyezni az életben maradásáért cserébe olyan elvekben, melyekkel adott esetben nem ért egyet. Úgy tűnik, az emberi fejlődés túllepett ezen. Az elvhűség lett a veszteség. Mit nem adtak volna ezért a hűségért az előző korok katonai vezetői. Ám én csak azért maradtam életben, mert nem rendelkeztem ezzel az erénnyel.

Amit eddig leírtam, nem magától értetődő. De szükséges információ egy természetes emberi szükséglet megértéséhez. Szeretném elmagyarázni, miért szokik rá egy ember a halott nőkkel való szexuális kapcsolatra.

Mint már említettem, a Bogrács nevű faluhoz tartozó katonai alakulatba léptem be. Ez a Döngöly folyó mellett fekszik. Az itteni területet, amely nem lehetett több ötven négyzetkilométernél, szinte egyik napról a másikra hatalmába kerítette Födél község katonai alakulata. Ennek a csoportnak eltökélt célja volt kezdettől fogva, hogy minket két további falu katonáival együtt megölhessen. Tudta ezt a másik két falu is, mégsem voltak hajlandóak szövetkezni velünk vallási különbözőségek miatt. Kénytelen voltam más utat választani. Szerencsére sikerrel jártam. Sokan a mai napig se tudják, de mikor az emberiség átállt a szél-, víz- és fényenergiára, a légköri környezet radikálisan megváltozott. Úgy is mondhatnánk, hogy az embereknél elvonási tünetek alakultak ki az addigi szén- és olajalapú üzemanyagok égéstermékeinek hiánya miatt. Mindez radikális változást idézett elő, melyre már a háború előtt közvetlenül rájöttek, jelentőséget azonban nem tulajdonítottak neki. Az emberi bőr nem ragadt többé a húsról és a szövetekre. Viseletté vált. Természetesen a háború kitörése után sem terjedt el az elmélet. Akik mégis észrevették, könnyen tulajdonították vegyi fegyver mellékhatásának. A bőr továbbra is tapadt minimális mértékben az emberi testre, és a viselete minden nehézséget nélkülözött.

Esetenként nagyobb erő kifejtés alkalmával a kelleténél jobban összegyűrődött. Ha kilyukadt, az nem okozott különösebb meglepetést, az emberi sérülések sokszínűsége senkiben sem keltett kétséget. A változás mindössze abban mutatkozott meg, hogy könnyebben meg lehetett tőle szabadulni. Ennek a ténynek is köszönhettem az életben maradásom.

Miután Födél község katonái ránk támadtak, én elbújtam egy épület mennyezetének mellékgerendájára. Ott vártam be egy áldozatot. A tetemet bevittem egy hátsó szobába, és megnyúztam. A bőrét magamra igazítottam. Rendszerint a mellkasánál varrtam össze a bőrt. Katonai ruházatát felvettem, és innen-től kezdve senki sem tudott minket megkülönböztetni. A kezdők szerencséjének tartottam, hogy a férfi hangja hasonlított az enyémmre, valamint hogy a testmagasságunk és a súlyunk is megközelítőleg azonos volt. A későbbiekben zsákbamacska helyett elővigyázatosabb viselkedésre kényszerültem, ám még így is előfordult, hogy lelepleztek, és menekülnöm kellett.

Ezek azok a nem maguktól értetődő dolgok, melyek megmagyarázzák életben maradásomat. Mindezek között van valami, ami magától értetődő, és az ember természetes szükségletének tekinthető: a szexuális kapcsolat. Bátran mondhatom, az egyetlen örömforrás a háborúban. Apáink háborúiban sem tűnt olyan nehezen elérhetőnek a testi szerelem, minden bizonnyal azért, mert akkoriban könnyebben együttműködtek az emberek, még ha el is kellett fogadniuk néhány kölcsönös rossz következményt. Ennek köszönhetően az aktuális megszállók mindig találtak maguk számára megfelelő nőket a védekező lakosság soraiból. Az általunk vívott háborúban nem ilyen volt a helyzet. A legtöbb asszonyt csak nagy nehézségek árán lehetett szexuális aktusra kényszeríteni. Bátran mondhatom, elég sokat vertem halálra a biztató beleegyezés reményében.

Egyik nap betörtünk egy kis faluba. Mészárlást rendeztünk. A helyi katonai alakulat tagjainak vérével meszeltük ki a falakat.

Mikor a falu halottjai már többségbe kerültek velünk szemben, egyik társammal behatoltunk egy házba bujkálók után kutatva. Ez volt az egyetlen fölény, amit el kívántunk viselni. Az ajtón belépve nem találtunk senkit. Én mégis éreztem a nőszagot. Meglehet, csak képzelődtem. Nagyon ideges voltam akkor, mivel a faluba való bevonuláskor a félkegyelmű, gyáva katonatársaim mindenkire lőttek, akit csak észrevettek. Konkrétan megölték a nők javát. A társam közben magamra hagyott. Azt mondta, nem hiszi, hogy van itt valaki. Engem nem tudott meggyőzni.

Igazam lett. Találtam egy gyönyörű nőt egy fonott kosárban összehúzott testtel, mintha csak az anyja hasában feküdt volna. Kérdés nélkül kiszedtem onnan. Mikor megemeltem, éreztem a könnyűségét, már azon fantáziáltam, talán üreges a teste. Nekivágtam az asztal széléhez, vesetájékon ütődött neki. Leeresztettem a gatyámat. A férfi, akinek már egy hónapja a bőrébe bújtam, elég szőrös volt a lábai között. Az ilyen típusokat szerettem igazán, mert könnyen ki lehetett vágni a péniszét, anélkül, hogy bárkinek is feltűnt volna. A bőrbe vágott lyukon pedig kidugtam az enyémet. És abban a helyzetben tovább dugtam a nőbe. Úgy éreztem magam, mint egy spéci töltény, ami az egymás mögé állított embereken hatol át. Kegyetlenül kellemes volt. Illetve lett volna, ha a nő nem kapálódzik folyamatosan.

További tapasztalat szükségeltetett a nők megfelelő kezeléséhez. Egyrészt nem szabad magányosan elbújt nőket megerőszakolni, mert bátrabban állnak ellent, mint olyan társaik, akik előtte végignézték szüleik vagy rokonaik halálát. Másrészt idősebb nőt vagy férjes asszonyt könnyebben tehet magáévá az ember, de azok sajnálatosan olyanok is. Vagyis nem feltétlenül randák, de már nyomot hagyott rajtuk az élet. Nem hasonlítanak azokra a lányokra, akiknél, akár a lédús körténél, csak az első pár könnyed harapás után, a magház környékén érzed a keménységet, a gyermeki erőt.

Az a magányosan megtalált lány éppen ilyen volt. Minden valószínűség szerint azért emlékszem rá ilyen élénken, mert az első általam megerőszkolt nő volt. Ilyenkor az ember hajlamos az utólag mindent megszépítő nosztalgiára. Bár a nő meg is érdemelte.

Már rég benne forgattam a farkamat, mikor elkezdett teke-regni és mozgolódni. Először mindez kellemes volt. Talán még érzékinek is tűnt a folyamatos vibrálás, ahogy a vaginájában dörzsöli a péniszemet a folyamatos csípőmozgásával, egyszerűen vérpezsdítően hatott. Később idegesítővé vált. Elmúlt belőle a ritmus. Feszengésnek hatott. Fojtott erőszakosságnak. Lohasztott. Gondoltam, muszáj kicsit lenyugtatni. De minden egyes pofon csak olaj volt a tűzre. Durcásabb lett, fújtatni kezdett. Mintha úgy érezte volna, mostantól joga van ellenállni, hiszen úgyis verem. Kicsúsztatta a péniszemet az öléből. A mai napig nem tudom, hogy volt rá képes. De nagyon felidegesített. Kénytelen voltam a puskatussal fejbe verni. Ettől ömleni kezdett a fejből a vér, ráadásul a jobb szemöldöke is felhasadt, amitől a fél arcából vörös lé bugyogott fel, mintha valamilyen bográcásban főznék gulyást egy nagy társaságnak. Csakhogy azok a nagy főzések eszembe juttatták az örömet, a jólétet, és ez végleg kiakasztott bennem valamit. A nőt megfogtam, és eldobtam magamtól. A földre vágódva először felsőtestét domborította ki, mintha hidat akart volna formálni a saját testéből, de pár pillanat múlva visszazuhant élettelenül a padlóra, és többet meg sem mozdult. Kivéve a feje, az még ingadozott pár másodpercig, mire végleg a bal válla felé dőlt. Körbesétáltam többször is, megrugdostam párszor, szitkozódtam nyálas fröcsögéssel. Tethetetlen dühvel figyeltem a korábban csak cirkuszi tornászoktól látott, egyébként mulatságosnak ható, kifordult testtartását.

Hónapokkal később jöttem rá a talányra, ki kell választani több nőt, és a rondábbakat a szebbek előtt lelőni. Ettől kezesebbé válnak. Egy alkalommal egy szűzlány előtt löttem le

közvetlen közléről az anyját. A gyermek arcára himlőhelyeszerűen ráfröccsent az édesanyja vére. Dermedt tekintettel nézett rám. Vörös haja volt. A fakó fehér arcát élettől töltötték meg a vércseppek. Gyönyörű volt és kívánatos. Sajnos sokkot kapott a lezajlott eseményektől, ezért olyan volt vele dugni, mintha egy falácen akarnék vonaglani. Semmilyen kiáltás vagy ütés hatására se változtatott merevségén. Én viszont érzékeny ember vagyok, egy fabábuval folytatott szextől nem tudok élvezni. Így hát piszkáltam, nógattam és pofoztam, de csak rosszabb lett. Ötöd-szörre próbáltam beleévezni, megragadtam mindkét oldalánál és rángatni kezdtem magamon. Majd minden előzetes jelzés nélkül remegni kezdett, ettől valóban olyannak hatott, mintha egy magányos férfiaknak épített szexgép lenne. Kihúztam belőle magam, és szembenéztem vele. A szemei fennakadtak, a felső ajka rángott a bal szeme irányába. A fogait kocogtatta. Egész egyszerűen nem bírtam vele. Orrba vágtam félelmemben. Az ütéstől nekivágódott a feje a falnak, és megnyugodott. Gondoltam, most talán újrakezdehetném.

Felemeltem a földről. Gond nélkül szétrántottam a lábait. Belébújtam, erővel löködtem a péniszemet a vaginájába. Úgy kellett tennem, mintha minél mélyebbre akarnék lejutni, mintha haladni szeretnék, mert csak ezzel a gondolattal tudtam megtéveszteni az agyamat, hogy adjon még egy esélyt az ejakulációra. Már zsi bongott a testem, mikor feltételezhetően a fájdalomtól zokogni kezdett a lány. Nem gondolkoztam. Úgy éreztem, nincs joga elvenni tőlem az örömet. Rutinból húztam elő a pisztolyomat az övemből, a halántékához nyomtam. Vicsorogtam, lihegtem, nem bírtam türtőztetni magam. Biztos voltam benne, most az egyszer nem hagyom magam. Kiévezem a helyzet minden részletét. A koponyájára szorítottam a fegyvert, és föbe lőttem. Szinte hallani véltem, hogyan csapta meg az ütőszeg a töltényt, amikor meghúztam az elsütő billentyűt. A golyónak nem is volt röppályája. Azonnal a nő fejébe fúródott. A lőpor égésének a

hangja legalább egy órára megsüketített. Ebben a felfokozott állapotban csak azt érzékelttem, hogy egy szakadatlan, vékony, magas hang sipít a fülemben. Akárha egy orvosi, szívritmust jelző gép jelezné a beteg szívének a leállítását. Utána ez is megszűnt. Teljesen kihalttá vált a világ. A nő fennakadt szemei lecsúsztak, úgy látszott, halála után néz szembe velem. A teste elernyed, de nem csuklott össze, mert elővigyázatosságból karjait a hátamra csaptam. Kiszállt belőle az élet, csak én maradtam benne. Kezelhetőbbé vált. Végül a csöndbe üvöltöttem bele a testemben szétáramló örömet.

Így jöttem rá, mennyire kényelmes halott nőkkel dugni. Mikor még nem hülnek ki, olyan melegek, akár az élők. Azonban sokkal megértőbbek. Maguktól már nem mozdulnak, de élettelen végtagjaik finoman csúsznak végig rajtam, vagy dőlnek arébb. Elmondhatatlan, mikor a nő testét mozgatom, és emiatt a kézfeje finoman végigsiklik a combomon vagy a hasamon.

Gondolom, maradt magukban egy kérdés. Mégis, hogyan fejeződött be a háború, ha nem voltak képesek az emberek megéyezni, és nem hagyták kényszeríteni se magukat, se másokat.

Ha ezt kitalálom, lesz egy kerek történetem. Végre önökkel együtt az egész emberiséget kizárhatom. Létrehozhatok egy csak nekem engedelmeskedő világot, ahol nem volt választásom, a természetes emberi szükségletemet csak úgy tudtam kielégíteni, hogy halott nőket erőszakoltam. Mert abban a világban mindenki annyira egyenes jellemű már most is rajtam kívül. Őrült leszek, a saját mesémről azt fogom képzelni, az a valóság. És tudják, mi a legjobb? Ha ezt a történetet végre kiötlöm, maguk velem fognak együttérezni. Mert ahogy mindenkit, úgy önöket is taszítaná az önfeláldozásra képes emberi kirelhetetlenség, ha naponta találkozónának vele. Maguk, a béke emberei, ezeket a tulajdonságokat, mint az őszinteség, becsületesség, egyenes jelleműség, elv- és hithűség, csak a különböző hőseiktől követelik meg. Hát én már csak a fricska kedvéért is

úgy magyarázom meg az önök szerint perverz vágyaimat, hogy közben megmutatom, milyen lenne, ha ezekkel az emberi tulajdonságokkal együtt kellene élniük.

Most viszont maradok még egy rövid időre őszinte. Az általam elmesélt háború világa egy az egyben a fantáziám szüleménye. Igazából (de szép szó!), szóval igazából egy egészen közönséges háborúban vettem részt katonaként. Kicsit átfazonnítottam az emberek közötti erőszakos harc milyenségét, hogy megértessem a halott nők báját. Nem bírtam elviselni egyetlen egynek se a létezését, folyton a békére emlékeztettek. Bár lehet, hogy ez csak utólagos belemagyarázás.

Tudják mit? Rájöttem. Nem kell alkalmazkodnom a valósághoz. Mert ez már csak a maguk valósága. Ezért be sem kell fejeznem a háborút. Folytatom tovább a fejemben. Hiába van az önök világában béke. Még a háborújuk sem volt olyan, mint az enyém. Miért kellene a békénknek közösnek lennie? Nálam nincs ok a háború befejezésére. Maradok katona. Maguk pedig máris potenciális ellenfelekké váltak. A biztonságos távozásom érdekében már kifigyeltem, kiket érdemes túsul ejtenem. Csak nőkre gondoltam, az ő társaságukat haláluk után is tudnám élvezni.

Stolcz Ádám

ŐSZ

Kirobban az ősz.

Vörös az erdő.

A fémgalambok felém csak lángot szarni járnak.

Felébredek, hiszen hasad a hajnal,
együtt kelek a verőfényes napalmmal,
és köszönök az első lézersugárnak.

Kinyitom a szemem.

Bár véget ért az álom,

és magamnál vagyok, moccanni sem tudok.

Az izzadságom, mint egy nyálkás test, befon,
ez az a báb, amiben minden nap mássá alakulok.

A sötétben ülök, hogy más is van, nem hiszem.

Hogy baj érjen, ahhoz ki kéne mennem.

De kinyílik, megtalál, itt van a fejemben
egy hulló íriszével kipeckelt, lelki szem.

Aztán egyszer csak az ősz berobban hozzám,
mint egy hideg lehelet.

Érzem, ahogy a légszák az üléseembe présel,
és egy ütközés erejével magát a testembe ássa.

Benő az őszi erdő engem,

és, bár magamat a lombhullásba temettem,

kipattan

egy kávéfőző utolsó leheletével
kiengedett sikoltása.

Állat

Mivé váltál,
te fajtisza állat,
a szeplők szaladgálnak
rajtad, mint a lézer.

Én,
mesterlövésze a pigment-
éjszakának,
leszedlek a lábadról,
ha magadtól nem mész el.

Átváltozol,
állok a sötétben.
Célzok, de löni nem merek.

Csak egy madárijesztő vagy,
de az enyém az érdem,
amiért célkeresztre feszítettelek.

Feláll a szíveden a szőr,
egy AIDS-es sejt a vérben
virágba borul,
mint egy tavorózsa.

Menekülj csak a mocsárban,
a fekete habokban fuldokló fejjel,
a sörényed labirintusába zártan.
Nem rejt el, csak elnyel
a dús hajtásaid
sötét inkognitója.
Átváltoztál!

Elfuthatsz,
előlem nem menekülsz meg soha!
Ott feszül köztem és közted
a lasszó szára, a vércsík,
ami belőled ered, és belülről kötöz meg.

Én látom
az anyajegyed a szád felett:
a rád lőtt sörét nyoma.
Mekülönböztet
a mosolyodra szegezett pillantásom.

Kovács Olívia

Nekünk is volt IV, 2015

olaj, vászon, 50 × 40 cm

Áfra János

A rögzítés ára

Kérd gyermekeidtól,
hogy ne mondják ki
többször azt a szót,
amivel ébreszteni szoktak,
és azzal indítják majd
minden reggeled,
míg végleg beléjük
nem fojtod érzéseiket,
ők pedig válaszul
veled együtt tagadják
meg addigi otthonuk.

Parancsold társadnak,
hogy ne beszéljen,
sőt ne is köszönjön
annak, akit előtted
pillanatokra szeretett,
és ott ragad rajtatok,
intve követ az úton
egy harmadik árnyalak,
akivel végül te fogod
beteljesíteni a rettegetve
várt hűtlen viszonyt.

Követeld az öregektől,
hogy tartsák meg
maguknak a túlérétt,
gőgös mondatokat,
cserébe izgatottan,

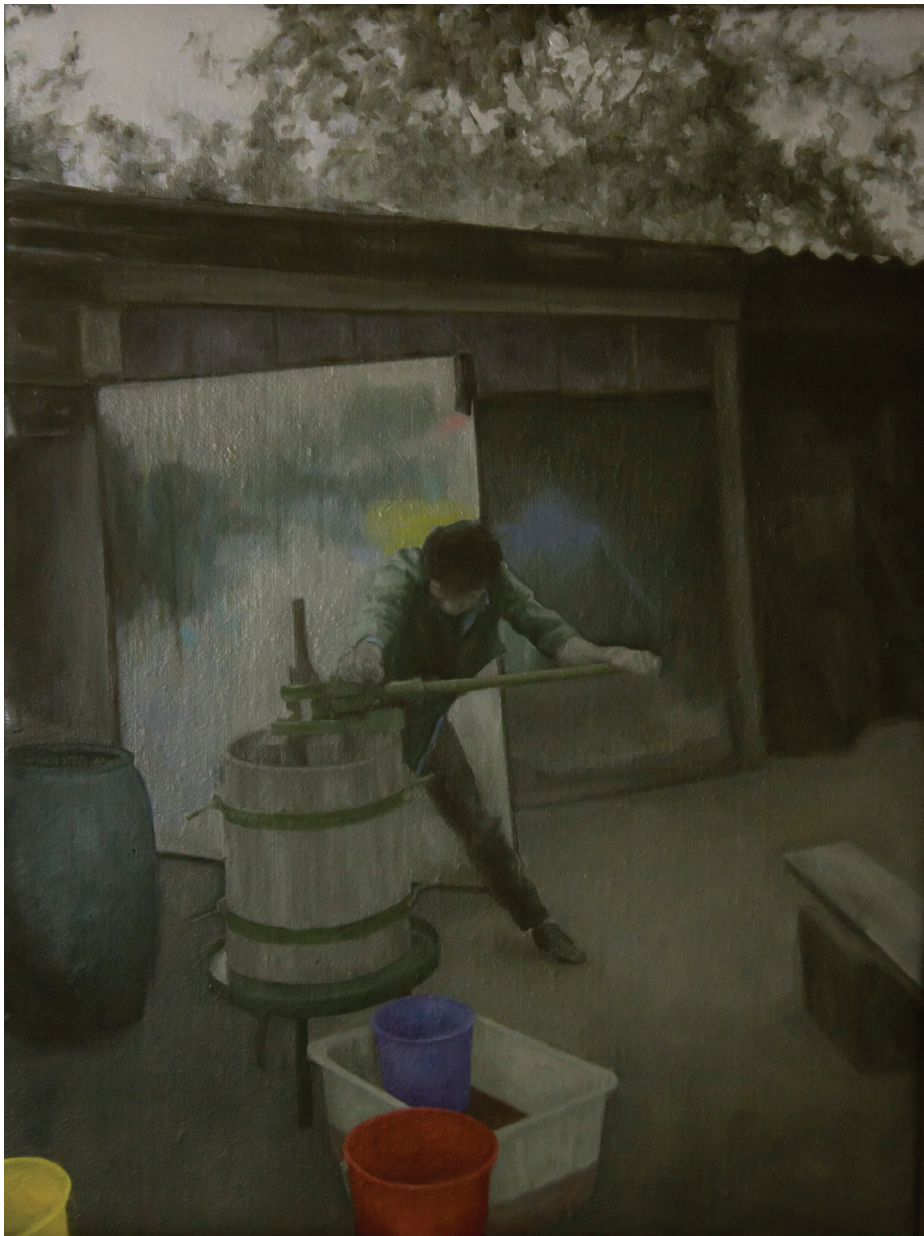
nyeldekelve
újra meg újra
belecsempészik
mozgásukba
a legmegvetőbb
szavakat.

Hajtsd be magadon
fullasztó elvárásaid,
hiszen, vesztegzáradnak
hála, mindenkitől távol
rostokol, akit ikreddé tettél,
bármit összehazudna,
hogyan elnyerje ürességed,
te vagy és nem te vagy,
aki rád borul a szürke
nyugtalanság képében,
s véresre kaparja karjaid.

Rékai Anett

Fekete lyuk

Vannak dolgok, amik zsebbe,
pontosabban zsebre vágásra születtek,
visszajáró aprópénz, bevásárlólista,
blokkok, nyugták, zsebkendő, pótgomb,
buszjegy, öngyújtó, egy doboz cigaretta,
füstszagú, téli emlékek, dalszövegek lejátszóba zárva,
fejből tudom, mi minden nincs rajta,
pedig kellene, de mennyire,
fájdalomcsillapító, ami semmin sem segít,
de azért jó, hogy van nálam, hátha mégis,
rágógumi és be nem fejezett mondatok,
nyitott kérdések, hogy legyen min rágódni útközben,
titokban megélt érzések, mint a félelmek, rejtegetni kell,
titokban képzelt érzések, mint a szeretet, rejtegetni kell.
Ezeket mind belepakoltam a kabátzsebembe,
de egy nap mind eltűnt, az utolsó szakadt hajgumiig,
kiforgattam üres zsebeimet, és ott volt a bűnös,
fekete kabátom fekete zsebében fekete lyuk támadt,
eltűnt minden, kiestek menet közben, széthullottam,
egy pár elhagyott szó hempereg most arra, amerre sosem jártam.

Kovács Olívia

Mások múltja (Munka), 2014
olaj, vászon, 40 × 30 cm

Légből kapott

Üvölt a szél, erős, egészen levett a lábamról,
el is neveztem utánad – találó. Felkaphat és
elejthet felőlem, csak ne, ne a busz alá,
anyám nem hinné el, hogy te voltál, ne
okozzunk neki még több fájdalmat, és a
Bosnyákon ott az a templom, a tornyán a
molinót mindjárt, hamarosan valaki úgy
hal majd meg, hogy utoljára még elolvashatja
a szélvédőre tapadva: a mi Urunk megsegít.

Kovács Olívia

Mások múltja (Képmutató), 2014
olaj, vászon, 30 × 40 cm

Augustin Cupsa

Mi lesz majd, ha meghalok?

Megesküdött volna rá, hogy az ajtó mögül nevetést és röhécselést hall. Daria megtörölte homlokát a kézfejével, megigazította táskáját a vállán, és várt. Két hang, egy könnyű, metsző, fülsértő női, és egy mélyebb, kellemesebb férfihang. Újra megnézte a boríték hátoldalát. A név – Silvia Cordea – helyes volt. A cím is.

Tisztában volt ezekkel a dolgokkal külön ellenőrzés nélkül is, nem hiába járta ugyanazokat a lakónegyedeket már több, mint nyolc éve, mert ez alatt az idő alatt Daria temérdek folyóiratot, számlát és levelet kézbesített ki és, egy csomó embert – ha nem is éppen mindenkit – megismert. Általában a postaládába dobta be a leveleket, a folyóiratokat kettéhajtotta a térdén és úgy szuszakolta be, az ilyesmi könnyen ment. Csak ha ajánlott levél volt nála, akkor kellett megmásznia az emeleteket, és megkeresnie a címzettet az aláírásért, enélkül nem mehetett tovább.

Egyszer a Z3-ban egy férfi, miután ajtót nyitott, beinvitálta, győzködte, hogy maradjon egy kávéra, és neki nehezére esett volna visszautasítania.

A férfinak fekete, szomorú szeme volt, és a nehézkes beszédmód, amivel elmesélte a történetét, miközben egyik kezével hamuzott, a másikkal pedig súlyos fejét támasztotta alá, Laurențiu-ra emlékeztette. Nehéz volt neki ellenállni. A férfi még várt a feleségére, aki elköltözött az otthonukból, de már csak idő kérdése volt, hogy rájöjjön, a nő nem jön többet vissza. Egy adott pillanatban elsírta magát, és Daria szerette volna, ha az ő szerelme is így sírt volna legalább egyszer.

Később megbánta, hogy a férfi lakásában maradt, és sokáig kerülte őt. Szerencsére a boríték, amit kivitt neki, éppen a bírósági idézést tartalmazta, és miután kimondták a válást, a férfi

kiköltözött a lakásból. A helyére egy iráni család érkezett, és a levelek újra ömleni kezdtek a postaládába.

Egy másik alkalommal a tömbház bejáratánál ácsorgott egy férfival, és az esőt nézték, amely mintha soha többé nem akart volna elállni. Egyikük sem tudott elmenni. Egy tőlük nem messze becsapódó villám beindított néhány autóriasztót. Az autók fény-szórói felváltva villantak fel, az ég pedig teljesen elsötétedett. Rövid nyári zápor volt, ami után mindketten mehettek a dolgukra.

Laurentiuba már régen szerelmes volt, ez a szerencsétlen azonban zavarosan élt, elvált a feleségétől, de mert a pénzzel korántsem állt jól, nem talált magának másik lakást. Dariát ugyan hónapról hónapra hitegette, hogy majd hozzá költözik, hogy együtt fognak élni, de ez nem történt meg, a férfi a volt nőjénél maradt, a volt lakásában, és nagy valószínűséggel időre keféltek is.

És nagy valószínűséggel ezt csinálta a nő is, akinek át kellett volna adnia az ajánlott levelet, de aki nem volt hajlandó ajtót nyitni. Az ajtóra tapasztotta fülét, de a zajok elültek.

Kint a hőség kibírhatalanná vált, szinte dél volt, neki pedig még éppen elég levelet kellett kézbesítenie. Leült a lépcsőre, és az ablakon át nézte az üres ösvényt, amit beborítottak a fűzfák hajlott ágai. Egy, a lépcsőfordulóra behatoló fénysugárban porszálak lebegtek.

Éppen ahogy rágyújtott egy cigarettára, kinyílt a háta mögötti ajtó.

– Mit csinálsz ott?

Daria a lépcsők közti aknába hajította a cigarettáját, felállt, és kisímította az egyenruháját.

Az öregasszony apró léptekkel közeledett felé. Nem látott igazán jól, helytelenítő tekintettel hunyorgott a vaskos szemüveglencsék mögött.

Daria jobb kezében a borítékot lobogtatva megpróbálta elmagyarázni neki, hogy a szemközti szomszédnak kell átadnia

egy ajánlott levelet, de nem úgy tűnt, mintha az öregasszony értené. Visszafordult a lakásba, az ajtót pedig félig nyitva hagyta maga után.

– Gyere, Ioana, ne álldogálj már ott.

Daria a küszöbön maradt. Még mindig a szemközti ajtót bámulta azt remélve, hogy az valamilyen csoda folytán kitarul, és ő megmenekül.

– Gyere, Ioana, az istenért, csukd be az ajtót magad mögött. Nem volt kiút, követnie kellett az öregasszonyt.

A kicsi, sötét előszoba tömve volt mindenféle holmival. Egy meggyvörös furnérral beborított cipőtartón tál állt színes kövekkel, mellette madártollak és gombok, régi kávédaráló, egy paksaméta papír meg egy váza száraz napraforgószárakkal. A kihúzott fiókok nyílásaiból néhány cipőfűző lógott ki. A falakat metszetek, kis litográfiák és berámázott gobelinek borították.

A konyhában az öregasszony főzött. A nehéz, forró levegő teljesen fölöslegesen áramlott az ablakon ki, majd újra be. Daria homlokán rögtön izzadságcseppek ütöztek ki.

Az öregasszony magas volt és szikár. Sárgásfehér haját rövid lófarokba fogta egy befőttesgumival. Miután kiemelte a tepsit a sütőből, újra felé fordult. Daria megállapította, hogy a csillag és kagylóalakú teasütemények – minden túlzás nélkül – elszenesedtek.

– Nem vagyok Ioana – mondta Daria.

Az öregasszony elment mellette, visszatért, kezében egy másik szemüveggel, és lecserélte az orrán levőt. Időközben Daria leült egy székre és a levéllel legyezgette magát. Az öregasszony közelebb tolta az arcát az arcához.

– A fenébe is, neked van igazad! De kiköpött Ioana vagy. Hogy hívnak?

– Daria – mondta ő – a postán dolgozom, úgy érte, hogy postás vagyok.

– Milyen postán?

Ez az értelmetlen kérdés még jobban megzavarta. Tanácsstalanul megvakarta a fejét.

– A Román Postán.

Az öregasszony arca felderült, és összefonta kezét a mellkasa előtt, mint aki nagy örömhírré vár. Sajnos Dariának nem volt egyetlen levele sem számára. Tudta, hogy nincs, mégis keresgélgni kezdett a térdére helyezett táskában, hogy ne okozzon csalódást az öregasszonynak. Az közelebb húzott hozzá egy hokedlit, és kinyújtott nyakkal kémlelte a leveleket. Miután átfésülte a táska tartalmát, Daria ránézett, és megvonta a vállát.

– Sajnálom.

– A fenébe is – csapott végig az öregasszony egy törlőruhával az asztalon. – De akkor mégis mi van nálad?

– Levelek.

– Kinek?

– Másoknak... a szomszédoknak, vagyis a többieknek a tömbházból.

– Szóval mindenki másnak, csak nekem nem?

Daria derűsen fújta egyet, a Silvia Cordeának szóló borítékot bedugta a többi közé és határozott mozdulattal lezárta a táskáját. Hirtelen tapintatlannak találta az öregasszonyt.

– Nem épp mindenkinek.

Az öregasszony felállt, és hátat fordított neki. Az aragázra fektetett tepsibe nyúlt, és kettébe tört egy teasüteményt.

– Tudod, egy kicsit leragadt az aljuk, de ha lekaparod a kérőket, egész jók lesznek.

Egy késsel kapirgálni kezdett egy süteményt, a konyhaszekrényt pedig apró szemű hóként vont be a fekete hártya. Átnyújtotta neki az alig több mint felére csökkent, de így is égett kekszet, és egyesével kezelésbe vette a többit is.

– Drágám, talán el sem hiszed, de ma éppen születésnapom van – mutatott a falon függő, megsárgult celluxszal rögzített

naptárra – július 14. A születésnapom van, akár tetszik ez nekem, akár nem, és meg kell mondanom, hogy én a magam részéről el is feledkeztem volna róla, de 90 év, az olyan életkor, amivel egyszerűen nem tudok kibékülni. Ha nyolcvankilenc lennék vagy kilencvenegy, azt még valahogy lenyelném, de ez a kerek szám megijeszt, érted?

A nő neki háttal állva beszélt, remegő, éles, de szelíd hangon.

Daria aggodalmasan, a teasüteményt az ujjai közt forgatva nézte. „Az Isten éltesse!” hirtelen különösnek tűnt neki, olyan jókívánságnak, amit más életkorok számára kellene fenntartani. Megnézte a teljesen égett süteményt, és a szék alá dobta, majd, mert az volt a benyomása, hogy még kilátszik, lábával könnyedén a hűtőszekrény alá tolta, és felemelkedett.

– Sok boldogságot!

Az öregasszony ott maradt a konyhaszekrény fölé hajolva. Daria csípőjével a szekrényhez tapadt, a nő profilját nézte, látta az arca és a nyaka körvonalát, a nyakat borító, meglepően feszes, de sápadt bőrt. Az orra hegyesen és egyenesen lefelé mutatott.

– Ugyan, ne fáradj, drágám. Miért éppen te fáradnál, aki nem is ismersz engem igazán? Azon túl pedig az életkor nem egy olyan dolog, amire az ember büszke lehet... habár örülni éppen örülhet... kurjanthat egyet, és megihat egy pohár sört, esetleg kettőt, érted, mire gondolok?

Daria rájött, hogy őt se nagyon köszöntötte fel senki elmúlt évfordulói alkalmából, és elszomorodott. A kinti meleg levegő, amelyben a fák, padok, a tömbházak közti sétányok és tulajdonképpen minden más is olyan mozdulatlanul állt, mintha formalinba süllyedt volna, megerősítette fájdalmas érzésében.

– Miért mond ilyet? Én is meg szeretném érni a kilencvenet.

Nyilvánvalóan hazudott, és úgy hallotta, a hangja sem cseng meggyőzően.

- Ugyan hagyd, inkább legyél egészséges.
- Igaz is, hogy tetszik lenni?
- Rosszul – válaszolt az öregasszony szárazon. – Fájnak az ízületeim. És a hátam.
- Nekem is fáj a hátam, megeshet, hogy porckorongsérvem van, amit meg kellene műteni.
- Ugyan, hagyd, kedvesem, ha én a te korodban lennék, kinyitnék egy üveg sört, egy olyan cseh sört, tudod te, Pilsnert – fél lábon szökdécselnék, akár fájna a hátam, akár nem, érted?

Daria nem értette, és igazság szerint meg is bántódott. Neki sosem volt kedve ugrabugrálni, az utóbbi pár évben legalábbis biztosan nem, és főként nem februárban, amikor betöltötte a harmincegyet, és úgy álldogált, mint egy hülye, egyedül a konyhában, egy üveg borral az asztalon, és egy félig leégett gyertyával, Laurentiura vagy legalább egy telefonhívásra várva, és a nagy hópelyheket nézte, amelyek az ablakkal szembeérve vörösre színeződtek. Tény, hogy a fiú felhívta, miután ő már, fejével a falicsempének támaszkodva elaludt, és mentegetőzött amiért nem tudja meglátogatni. Azt mondta, hogy beragadt a hóba, Daria pedig egész éjszaka arról álmodott, ahogy Laurentiu a volt felesége hátára mászik, megragadja a hajánál fogva – hosszú, fekete lófarkat viselt álmában –, és hátrarántja a fejét, miközben farpofáit csapkodja, amelyeket fehérnek és gömbölyűnek képzel.

Az öregasszony egy tálba gyűjtötte és az asztalra helyezte a fekete süteményeket, és biztatta Dariát, hogy vegyen még egyet, de neki már semmi kedve nem volt tovább maradni. Fogta a táskáját, és elment, bár az öregasszony kérlelte, hogy maradjon, és a folyosón még a kezét is megfogta. Daria megfordult, egy gyors mozdulattal megérintette haját a jobb halántékán és mégis kimondta:

- Isten éltesse.

A lépcsőfordulón gondolatban átkozta a nőt, aki a fiújával szeretkezett, és annyi jóézés sem volt benne, hogy ajtót nyisson. Szűk és merev egyenruhájában, amelyben teste akarata ellenére, megállíthatatlanul izzadt, kimondhatatlanul megalázzottnak érezte magát.

Megállt a lépcsőházi hirdetőtábla mellett és az üveg vizenyős fényében megnézte az arcát – egy hosszúkás, szimmetrikus arcot, egyenes vonásokkal és húsos ajkakkal. Megemelte a mellét az egyenruha alatt és azt mondta: – Menő vagy, te csaj. – Ezt szokta mondani Laurențiu, ha beugrott hozzá, végighevert az ágyon, és megkérte, hogy vegye föl, majd kéjelgő mozdulatokkal vegye le a munkaruháját. Ilyenkor úgy érezte, megalázták, és most is ez volt az érzése, amiért az öltözéket az utcán is viselnie kellett, s így senki nem tudhatta, milyen nagyszerű nő bújik meg benne.

Mögötte ellépkedett egy férfi, ő pedig megrázta göndör, vörös haját, mintha el akarná kergetni még a gondolatát is annak, hogy egy lépcsőházi hirdetőtáblát fürkésző postáslány legalábbis szórakoztató látványt nyújt, majd kilépett a tömbházból.

Az utcán kótyagosan lézengett. Ritkán találkozott emberekkel, leszámítva egy-egy, az unokáját játék után a parkból hazahurcoló nagyapát. Autók ugyanilyen ritkán haladtak el mellette valószínűleg, mert az emberek az irodáikban barikádozták el magukat, bekapcsolták a légkondicionálót, a fotelben tespedtek, és haszontalan jelentéseket lapozgattak.

Daria leült a parkban egy égerfa árnyékolta padra, levette a szandálját, aztán a lábujjait nézte, miközben sebesen föl-le mozgatta őket. Az öregasszonyra gondolt, akiről azt sem tudta, hogyan hívják.

Mi lett volna, ha elkezd fél lábon ugrálni?

Semmi oka nem volt rá, de megpróbálhatta volna.

Kovács Olívia

Mások múltja (Reflex), 2013

olaj, vászon, 30 × 40 cm

Fölkelt a padról, és elindult sört vásárolni a butikba, amely az utca másik oldalán rajzolódott ki a kerítés mögött.

– Van cseh sörötök? – kérdezte a kövér lánytól, aki elfolyva ült egy összehajtható széken az üveg mögött, és élénk színű műanyag legyezővel legyezgette magát.

– Csak ami a hűtőben látszik.

Daria végignézett a polcokon sorakozó sörösdobozokon. Becks, Gösser, Heineken – ezek közül mégis melyik lehetett cseh? Temesvári – na ez biztosan nem.

– Tudod, melyik hideg?

– Mind melegek, válaszolta a lány ugyanazon az unott hangon. Most raktam be őket.

Daria megzavarodott, nem értett a sörhöz, általában bort ivott, vörösbort, és időnként almalével elkevert vodkát.

A lány a butikban valószínűleg furcsállta, hogy egy szolgálatot teljesítő postáslányt kell kiszolgálnia, és a gondolat, hogy később, estefelé beszámolhat a történekről a barátnőinek, felizgatta, vagy egészen egyszerűen Daria kedveszegett alakja és lekonyuló ajka tett rá benyomást, úgyhogy felkelt, hogy kiségitse.

– Tudom, hogy valahol hátul maradt még vagy három tegnap estéről.

Kilépett a butikból, letérdelt, és adogatni kezdte a sörösdobozokat Dariának, aki lábon állva pakolgatta őket egymás után a mellette levő hűtőládjára. Érezte az egyformán meleg dobozokat a tenyerében, egyiket a másik után, amíg végül egy adott pillanatban lenyűgözve fel nem kiáltott:

– Ez hideg! Ezt kérem.

A lány megállt, és felnézett rá. Daria látta, hogy ő is megizgadt és az izzadtság vékony, nedves csíokban kanyarog végig a tarkóján.

– Csak azt?

– Igen, elég lesz.

Segíteni próbált a lánynak visszarakni a söröket a helyükre, de az nem akarta.

– Hagyja csak, boldogulok. Megtaláltam ezt a kettőt is, megtartom magának, hátha később kelleni fognak.

Ez különösnek tűnt. Hiszen nem volt ő alkoholista. Habár időről időre, többnyire a városban, berúgott, és ismeretlenekkel feküdt le, akiket nem igazán kívánt, de segített rajta az örvény, amely kábultan az ágyba forgatta, ő pedig megfeledkezett mindenről és odaadta magát a férfiaknak.

Laurentiu ezt bizonyos szempontból megérdemelte. Választhatta volna egyszerűen Dariát, Daria pedig akkor őt választja, és kész. A férfira gondolt, és mire a doboz feléig ért, egyenesen pompásnak találta ezt a megfogalmazást. Felhívhatta volna, hogy elmondja neki, mert az volt a benyomása, hogy ráakadt a világ legmeggyőzőbb mondatára. Rágyújtott egy cigarettára, aztán megfordította ujjai közt a sörösdobozt. Nem cseh volt, Romániában gyártották német szabadalommal. Ez egy kicsit megzavarta, mert a lelkiállapota tényleg megjavult.

Papp-Zakor Ilka fordítása

Formalinba süppedt világ

Augustin Cupsa novellájáról

Füledt, lakótelepi nyári nap, valahol Romániában, Bukarestben, Nagyváradon vagy Aradon. Bárhol. Épp most szakadt le az ég, meg kell várni a kapualjban, hogy elálljon. A lakótelep a szabad változó, az x, a szabványméret, a szabványlakók. Ismerjük. Izzik a beton, a redőnyök leeresztve, a kutyafuttatók üresen. Dél van. Formalinba süppedt „táj”. Túl sokat nem kell utaznunk mindezért, egy itthon talán kevésbé ismert román szerző novellája mégis ebbe a világba repít minket. Ez évi harmadik lapszámunk *Látószögében* ezúttal Augustin Cupsa *Mi lesz majd, ha meghalok?* című, Papp-Zakor Ilka által fordított novellája áll.

Augustin Cupsa 1980-ban született Bukarestben – első könyve 2006-ban jelent meg, azóta számos román televíziós csatornának dolgozott. Legutolsó kötetét 2013-ban adta közre. Elbeszéléseit svéd, török, angol és szlovén nyelvekre fordították.

Mi lesz majd, ha meghalok? című elbeszélésének hőse Daria, harmincegy éves, postás. Egyedülálló. Nyolcadik éve hordja ki és dobja be a postaládákba a levelet, csomagokat, térden félbehajtott folyóiratokat. Egyenruhában van, a Román Posta egyenruhájában. A postás olyan, mint a titkos jötevő – reggel még üres a postaládánk, délben viszont kikandikál várva várt levelünk széle-sarka a láda szűk nyílásán. Észrevétlenül teszi dolgát, szerencséje (vagy ajánlott küldeménye) van annak, aki személyesen találkozik postással. Beavatott, mintha mozigépész tárná fel titkait előtte. Darianak valószínűleg eszébe sem jut ilyesfajta naiv elképzelés, ha munkájára gondol. Teszi a dolgát, melege van. Igazi voyeur, csukott ajtók előtt hallgatózik. Miért nem nyitnak ajtót? Egy férfi invitálja be, megtört, csalódott. Laurentiu jut eszébe. „Nehéz volt neki ellenállni” – cseles mondat, hiszen nyilván Laurentiunak. A lakóte-

lepi férfit most hagyták el. Daria nem tud és nem is akar kibújni az alól, hogy a férfi lakásába lépjen, tehetetlen alak. Hiányzik belőle a szándék, az elhatározás, a tartás. Ennyire elszigetelt – „Laurentiu-ba már régóta szerelmes volt, ez a szerencsétlen azonban zavarosan élt, elvált a feleségétől, de mert a pénzzel korántsem állt jól, nem talált magának másik lakást. Dariát ugyan hónapról hónapra hitegette, hogy majd hozzá költözik, hogy együtt fognak élni, de ez nem történt meg, a férfi a volt nőjénél maradt, a volt lakásában, és nagy valószínűséggel időről időre keféltek is.” Daria képtelen lemondani erről a reménytelen szerelemről, mint ahogy képtelen nemet mondani annak az öregasszonynak is, aki Ioanának nevezi őt, és szintén beinvitálja lakásába. Daria, annak ellenére, hogy számos levelet kell még kézbesítenie, rövid és nem túl kitaró ellenkezés után, követi az öregasszonyt a lakásába. Csak a konyhában helyet foglalva közli „vendéglátójával”, hogy ő nem Ioana, nem az, akinek gondolja őt az öregasszony. A lakás szinte toposz, a mindenféle felesleges hulladék

és kacat raktára. Érezzük a lakás áporodott szagát, csetlünk-botlunk a felhalmozott lomok miatt testszélesre szűkült szobabelsőkben. Az öregasszony természetesen főz és süt, szenesre égett süteménnyel kínálja alkalmi vendégét. Egyedül van. Reméli, hogy jut neki is egy levél valami elfelejtett rokontól, a gázművektől, vízművektől, bárhonnán, csak történjék valami rendkívüli. Ma kilencvenéves, épp ma, fájnak az ízületei. Megint csak toposzszerű jellemzés. Kettőjük párbeszéde a megélt korról és a testi bajokról szól, Daria sem marad adós a panaszkodással. Porckorong-sérv-gyanú. Őt se köszöntötte fel senki a születésnapján. Koravén figura, hiányzik belőle a vitalitás, a tettekézség, szinte szájalomra méltó. Az öregasszonynak legalább a fél lábon való ugrálás jut eszébe a fiatalságról, Daria helyében inna egy jó cseh sört. „Daria nem értette, és igazság szerint meg is bántódott. Neki sosem volt kedve ugrabugrálni, az utóbbi pár évben legalábbis biztosan nem, és főként nem februárban, amikor betöltötte a harmincegyet, és úgy álldogált, mint egy hülye,

egyedül a konyhában, egy üveg borral az asztalon, és egy félig leégett gyertyával, Laurenziura vagy legalább egy telefonhívásra várva, és a nagy hópelyheket nézte, amelyek az ablakkal szembeérve vörösre színeződtek. Tény, hogy a fiú felhívta, miután ő már, fejével a falicsempének támaszkodva elaludt, és mentegetőzött, amiért nem tudja meglátogatni.” Daria ugyanúgy vár egy akár oktalan telefonhívásra, mint az idős asszony bármiféle levélküldeményre. Igazi emberi érintkezésre, valamiféle történésre vágnak és várnak, hiába. A korkülönbség szinte felszámolódik közöttük, úgy érezzük, Daria számára ki van kövezve az öregedés útja. Még ötvenkilenc év. Még fiatal. De magányos, üres testi kapcsolatokba menekül olykor. Miután távozik az idős asszonytól, mintha a lakótelep fojtogatóan állott levegője, bágyadt hangulata tőle származna: „Az utcán kótyagosan lézengett. Ritkán találkozott emberekkel, leszámítva egy-egy az unokáját játék után a parkból hazahurcoló nagyapával. Autók ugyanilyen ritkán haladtak el mellette, valószínűleg mert az emberek az irodáikban

barikádozták el magukat, bekapcsolták a légkondicionálót, a fotelben tespedtek, és haszontalan jelentéseket lapozgattak.” Betér egy boltba, bor helyett most sört választ. Meleg mindegyik. Egyet vesz csak a cseh sörök közül, de a bolti eladó biztosítja Dariát, hogy a többit félreteszi neki. Hátha... Az eladó is látja Daria esendőségét, hogy vékony jégen táncol. Látja rajta az izzadságcseppeket, a monoton munkát, a teljesen reménytelen és oktalan szerelmet. „Ez különösnek tűnt. Hiszen nem volt ő alkoholista. Habár időről időre, többnyire a városban, berúgott és ismeretlenekkel feküdt le, akiket nem igazán kívánt, de segített rajta az örvény, amely kábultan az ágyba forgatta, ő pedig megfeledezett mindenről, és odaadta magát a férfiagnak.”

Érdekes, hogy egy olyan élet ábrázolását választja Cupsa novellájának tárgyául, melyet rendszerint férfialakokhoz társítunk. Fiatal, de kilátástalan, magányos alak, aki olykor az alkoholban, máskor üres testi kapcsolatokban keresi magányának feloldását. Hagyományosan férfi attribútumok ezek: Cupsa azonban merte

bevonni ebbe a körbe női alakját is. Daria egyedül ül a padon, rágyújt egy cigarettára, és a sör sem

pilseni, hanem román, német szabadalommal. Megteszi ez is. Úgy látszik, minden rendben van.

Mizsur Dániel

A nosztalgia ötven árnyalata

Kovács Olívia festményeiről

A *nevetés és felejtés* könyvében meséli el Milan Kundera egy különös fénykép történetét. 1948 februárjában Klement Gottwald kommunista vezető megjelenik egy prágai barokk palota erkélyén, hogy győzelmi beszédet tartson. Hozzá legközelebb Vladimír Clementis áll, aki gondoskodóan Gottwald fejére teszi szőrmesapkáját, meg ne fázzon a későbbi csehszlovák államelnök. Négy évvel később Clementist áruházzal vádolják és felakasztják, a képről pedig leretusálják, csak a szőrmesapka emlékeztet a bukott pártfunkcionáriusra. Ahogy végignéztem nemrég a Kelet Kávézóban Kovács Olívia „fotóalbumát”, leginkább a szőrmesapka mögötti kéz, a rendszer nyomainak hiánya ötlött szembe a hetvenes-nyolcvanas évekre jellemző díszleteken.

Nincs a Kádár-korszak címere a művház színpada felett, sehol egy templom – nyilván a család életét nem a keresztelő, elsőáldozás vagy templomi esküvő mérföldkövei szervezték közös történetté. Ha a saját, leginkább persze digitális albumomat pörgetem végig, akkor képről-képre beszüremlik a közélet egy-egy momentumai a magánélet intim atmoszférájába: rendre ott van a háttérben egy, a kétezres években elpanamázott, felállványozott homlokzatú épület a Belső-Erzsébetvárosban, egy Soros-plakát, egy ugrótorony. Kovács minden bizonnyal nem maga retusál, egyszerűen a családi fényképekről hiányoznak azok az attribútumok, amelyek konkrét jelölői volnának annak a politikai rendszernek, amelyben a fotók készül-

tek, amelyre rábólintott a nagyszülők generációja: *jó, hát akkor itt fogunk élni*. S tulajdonképpen éppen ez a jellegzetesség, a politikum hiánya – s a képekből szintén leszűrhető, kispolgári jólét – teszi a kádári alku pontos képi metaforáivá a festő olajképeit.

Azonban Kovács nem közélet és magánélet viszonyára, a kompozícióból kiszoruló politikumra koncentrálnak, festői gesztusai inkább a családi krónika mitikussá emelését célozzák. A nyersanyag, amelyet olajfestékekkel vászonra ültet át, fotókat jelent, amelyek úgy születtek, hogy a médiumra való különösebb tekintet nélkül használták a fényérzékeny filmet egy-egy pillanat rögzítésére. Mindannyiunk fényképalbumában ott vannak ezek a képek: a kompozícióba még gondosan belepasszintott, nyakban vágott nagybácsifejjel, az éppen pislogó unokahúggal, a félig kilógó, sötétbarna olajfestékekkel lekent ajtókerettel a háttérben, ami két-három táblányi, göröngyös felületű üvegtáblát tart: legyen fény a Kádár-kocka/lakótelepi panel ablaktalan előterében, de a szobába azért ne lehessen belát-

ni. És amikor a fotós épp a familia Manet-jának és Wtewaeljének képzelte magát, akkor elkészült fényképalbumaink *Reggeli a szabadbanja*, *Perszeusz és Andromédája*: az előtér csendéletének kicentizett spontaneitásában ott a jukkapálma és néhány lengyel kristálypohár, a középtérben dauerolt hajú nők és bajszos férfiak felelnek a cselekményért, a mesteri kompozíciót végül tájkép zárja: a levakarhatatlan fűrészpóros tapéta vagy egy kornyadozó tujasor a háttérben. Kovács világának topográfiáját a szereplők akcióradiusza határozza meg: hátsó udvar, faluszél, művház, lugas, a telek, a vikendház, amit minden bizonnyal kalákában építettek az ikerszomszédokkal, mert csak 70 m² alatti ikerházépítésre lehetett engedélyt kapni '74-ben a tanácstól.

Kovács képei önmagukban nyomós érvek arra, hogy végső soron léteznie kell valamilye ontológiai különbségnek a dekorativitásában neutrális, a tekintetet elringató fotórealista festészet és a kép-, s azon túl a valóságyszerűségét álruháként viselő agent provocateur,

a hiperrealizmus között, amely egy borotvapenge előzékenységével ront a néző szemének. A festő fontos konceptuális alapvetést tesz, amikor a képek oldalát tiszta színekkel festi le, ezzel ugyanis látványosan elhatárolja azokat a narratívától, amelyet a fotóalbum vagy a film rajzolhatna ki, amelyből ki lett szakítva, másrészt pedig felhívja a figyelmet a médiumváltásra, arra a tényre, hogy ami fotónak látszik, az egy fotót ábrázoló olajkép. Ez a gesztus az akkor éppen születőben vagy elterjedőben lévő médiumok, a film és a fotó ontológiai szerepének, és a benne rejlő, a festészet számára kiaknázható lehetőségeknek a vizsgálatát elvégző történeti avantgárdtól is ismert: Trauner Sándor az MNG-ben őrzött Kép I-ének szélein megjelenő, a képkocka szélét idéző keret például ugyanazt a cél szolgálja, mint Kovács színes képkerete, jelezni kívánja a valóság és az ábrázolás határát.

Ha engedünk obszesszív-kompulzív rendszerező reflexeinknek, s egy fotó- és/vagy hiperrealista névsorolvasásba

igyekszünk beilleszteni Kovácsot, nincs könnyű dolgunk. A festő nem Lakner László lakonikus humorával, politikus kiszólásaival (*Varrólányok Hitler beszédét hallgatják*), konceptuális médiumkezelésével (*Subakarton, Danae*) fordul a képei anyagához. Szó sincs itt Fehér László hetvenes évekbeli kegyetlenségéről, amellyel bamba gesztusokba kövült, vonásaikat farsangi maszkként viselő arcokat szolgáltatott ki a nézőnek (*Brigádnapló*). Bár térben és időben egyértelműen elhelyezhető Kovács univerzuma, de ez az adottság nem jár olyan manifesztumszerű állításokkal, mint mondjuk Denis Peterson politikai indíttatású festészete esetében. Inkább valamiféle üdítő, mindent átható életöröm, a képek szereplői iránt érzett mély, humanista szimpátia hatja át a festményeket. A körvonalak olykor szinte pasztellszerű lágysága, az egymásba olvadó, impresszionista színfoltok (*Család, Munka, Homokozó*), a homogén felületek felpuhítása, tejködszerű gomolygássá stilizálása mind hozzájárulnak az ábrázolt világ s szereplői élettörténetének mitikussá eme-

léséhez. Kovács mintha visszafordítaná az idő kerekét, a technikai fejlődésnek köszönhetően demokratizálódó családi mementókat – amelyek immár nem módos arisztokrata, később nagypolgári családok portrégalériái, hanem a kádári kispolgárság által is hozzáférhető, olcsó papírképek – fogja, aprólékos kézimunkával, értékes anyagokkal újratерemti, és visszaakasztja a falra. Van ebben a gesztusban valami heroikus: a beleölt munkaórák alázatát, a megértés, a sajátáttétel, a bekebelezés mechanizmusait látjuk működni, szinte inkább akció ez, mint festészet, mintha közelebb állna Esterházy Péter Iskola a határon-objektjéhez, mint Fehér László képeihez.

Mint a sorozat címéből kiderül, *Mások múltjáról* beszélnek a képek – a festő egy interjúban el is árulta, hogy a saját családjáéről. A család-történet megrajzolására s egyben megemelésére irányuló nekigyürkőzés alaphangulatát a bastien-lepage-os, Szentendrei Ferenczy-s, lefajtott zöldesbarnák, kiégett szürkék, a *Schindler listája* óta a nézőben feszengést keltő, a borongós palettából kiugró színes

színfoltok jelzik. Azonban mintha a család a képek terében folyamatosan alakuló, épülő mítoszán túl valami más is működésben volna a festményeken. Egy olyasféle nosztalgia, aminek angolszász nyelvetlenül saját neve is van: anemoia, nosztalgia egy olyan kor után, amiben nem éltünk, olyan vidékek iránt, ahol sosem jártunk. Ennek a sóvárgásnak – amely ihletője lehetett egyúttal Caspar David Friedrich romantikus tájképeinek vagy Borsos József orientalista díszleteinek – könnyű szívvel adja magát a néző. A *Moszkva tér* kiszámított gondoskodással adagolja ezt a fajta melankóliát, az *Éjjélkor Párizsban* lendületből belefojt. Az anemoiát immár előszeretettel használja a konzol fejlődését a játékosok életébe beleszövő Playstation-reklám, de élt már vele sminkmárka és sok más gyorsan forgó fogyasztási cikk, amely elé csapva nem hangzik egészen életidegenül a vintage vagy retró jelző. A nosztalgia már nem csak szellemi túlműködés, amelyet a fekete epe túlsúlya idéz elő a melankolikusoknál, hanem hatékony marketingeszköz. Kovács Olívia e korszellem ellenére mégis magá-

tól értetődő ártatlansággal festi meg *Nekünk is volt* sorozatában a felfújható kerti medencét, amiben mindannyian addig hancúroztunk, amíg belefértünk, s aztán még néhány évig. Olyan őszinte kíváncsisággal kérdez rá a múltra, ahogy a gyerekek faggatják a szüleiket az első csókjukról. Nézi az ember Kovács képén a felállítható műanyag

házikót, ami úgy tapad a bőrhöz, mint a zuhanyfüggöny, ha összevizezik, és elalszik benne minden gyanakvás. Hiszen aki úgy beszél a közös múlt nyelvét, mint Kovács, akinek annyi, a gyerekkorra mutató jel népesíti be a festményeit, mint az övéit, azáltal hagyhatjuk magunkat néhány pillanatra elandalítani.

Gucsá Magdolna

Végtelen ciklusok

Szalay Álmos, *Fák mindenütt*, FISZ Könyvek, Budapest, 2017

Szalay Álmos első kötete a fragmentaritás olvasói tapasztalatával szembesít. A kötetben szereplő novellák főszereplői többször visszatérnek, új kalandokba keverednek, szinte átugranak egyik történetből a másikba. Eközben a műfaji határok is feloldódnak: a sci-fi mellett a horror, a thriller, a detektívtörténet és a romantikus kísértethistória elemei is megjelennek. Smid Róbert a FISZ-táborban megrendezett Kritikusúszán ezért is állította párhuzamba a kötetet néhány filmsorozattal (*Végtelen határok*, *Black Mirror*, *Alkonyzóna*, *Room 104*).

A szerző korábban színházi rendezőként, társulatvezetőként és drámaíróként alkotott. Eddigi művei közül a *Tejjel, mézzel*, *Hitlerrel* (Proton társulat, 2012) bemutatója keltette a legerősebb kritikái visszhangot. A drámaszöveg alapproblémája a bűntudat elfojtása, majd annak más alakban való felszínre törése: a szerző saját interpretációja szerint ez

motiválja a karakterek hirtelen előtörő agresszióját, kontrollálatlan szexuális vágyait. A kötetben megtalálhatjuk a dráma párdarabját, *A céges buli* című novellát, ahol két biztonsági őr próbál rendet teremteni egy gyilkosságokkal egybekötött orgián. Ha figyelmen kívül hagyjuk a történelmi díszletezést (ahogy erre Szalay saját értelmezésében is bátorít), szembetűnő, hogy a vállalati vezetők nagyon hasonlóan viselkednek, mint Göbbels, Eva Braun és Himmler – csak épp a vezérigazgató válik agresszívebbé a drámabeli Hitlernél. Fontos különbség azonban, hogy a drámában a külső megfigyelők (az angol házaspár) passzívak maradnak, míg a novellában szereplő biztonsági őrök beavatkoznak az eseményekbe – vesztükre.

Fontos kiemelni a *Fák mindenütt* igényes könyvészeti megvalósítását is. A borító akár egy horrorfilm plakátja is lehetne, mégsem túlhangsúlyozott, a bel-

ső borító és a visszatérő levél-ábrázolás pedig visszafogottan elegáns marad. A kötet izgalmas újdonsága, hogy a novellákhoz képversszerű illusztrációk kapcsolódnak, melyek általában a szöveg szavaiból, betűiből építkeznek, de valamilyen módon mindenképp utalnak a textusra. A grafikus és tipografikus megoldások változatosak, a *Stabil pont* előtt például egy szuprematista festményre emlékeztető kép áll (szellemesen utalva a történet kulcsmotívumára, a kockára). Az első képvers *A hó* előtt szerepel, a betűk elrendezése mintha a hóhullást imitálná (hasonlóan Apollinaire *Esik* című művéhez). Szintén izgalmas *Az építész* előtt álló képvers, melyben a szövegdarabok az „A” betű architektúráját építik fel (az egyik szereplő neve Anna). Fontos megemlíteni, hogy a képek mindig szürke hátteret kapnak, ezen legtöbbször fehér betűk állnak, vagyis nem a festék, hanem a hiány válik jelölőértékűvé. Ez a médiumkombináció a könyv egyik legeredetibb, legérdekesebb megoldása.

A kötettel kapcsolatban többször (így a *Kritikustusán* is) fel-

vetődött egy, a magyar kritikai diskurzusban gyakran felmerülő kérdés: a mű novelláskötetnek tekinthető-e vagy regénynek? Ez a dilemma már a könyv fülszövegében is megjelenik, melyben Márton László regényhez hasonlítható novellafüzérként jellemzi a művet. A kötet sorszámossal ellátott írásait közrefogó (preludium) és (postludium) a kísértethajó romantikus toposzát írja újra (a hajó utasai a történetek főszereplői). Ezek a szövegek a kötet kétharmadánál beillesztett (intermezzo) társaságában egy sajátos értelmezői kulcsot is felkínálnak az olvasónak.

Megítélésem szerint a *Fák mindenütt* nem regény, elsősorban azért nem, mert az elbeszélői pozíciók folyamatos váltakozása, a nézőpontszerkezetek örökös újrarendeződése, a narráció és a nyelvi regiszterek változtatása, de a kötet szerkezeti felépítése sem könnyíti meg egy egységesebb, regényszerű olvasat kialakítását. Hajdu Péter *Az*

elbeszélésciklusok elmélete című tanulmányában arra hívja fel a figyelmet, hogy a ciklus- és/vagy regényszerű olvasat működtetése elsősorban befogadói döntés következménye, ráadásul az is az olvasó kompetenciáján múlik, hogy egy adott szövegalmaz elemeit milyen elvek mentén hajlandó ciklussá, ciklusokká rendezni. Hosszú távon ezért a regényszerű olvasat lehetősége sem zárható ki teljes biztonsággal a diskurzusból.

Hajdu Péter azt is megállapította, hogy a ciklusok „nem feltétlenül az egységesség, hanem esetleg éppen a fragmentaritás tapasztalatával szembesítenek”. (Hajdu Péter, *Az elbeszélésciklusok elmélete*, *Literatura* 2003/2, 183.) Ez hatványozottan igaz a *Fák mindenütt* esetében, ahol az egyes novellák története többször lezáratlan marad, majd egy másik szövegben folytatódik. Ezeket az írásokat sajátos cliffhangerek kötik össze. Jó példa erre *Az úszótanfolyam* és az *Adrienn világgá*: az első mű végén a szupertitkos, kísérleti laboratóriummal alakított uszodából megszökő Adrienn egy papírfec-

nit dob egy másik szereplőnek, de nem tudjuk meg, hogy mi volt a cetlin. A Kritikusán olyan vélemény is elhangzott, hogy ez következetlenség, mert később sem derül ki a cetli szövege. Ez a megállapítás viszont cáfolható, mert a fecni tartalma végül mégis kiderül az *Adrienn világgá* szövegéből (181). Hasonló megoldások fűzik össze a Naprendszer szélén álló, űrbéli kockát felfedező csillagászok történetét kibontó novellákat is. A két szál többször is összefut, viszont a különböző történetek szereplőinek összekapcsolása a kötet végéhez közeledve egyre inkább erőltetett lehet. Mintha itt már pusztán a kompozíció egységesítésének kényszere dolgozott volna, az utolsó novellákban (*Charlotte*, *Egon halála*, *Fák mindenütt*) hirtelen összefutnak a hősök, mint egy kínos osztálytalálkozón. Ezek az írások a kötetből kiemelve nem feltétlenül maradnának működőképeseek, viszont túlbonyolítják a szerkezetet – lehet, hogy szerencsésebb lett volna, ha egyedül a kísértethajó túlvilági tere marad meg a találkozó heterotopikus, hely nélküli helyének.

A csillagászokról szóló novellák egyik legjobb darabja a *Stabil pont*, amely elegáns módon kapcsolódik a pornószínészekről szóló, szintén nagyon ötletes írásokhoz (érdekes párhuzam, hogy Darvasi László is írt novellát pornószínésznőről). Az *Ajtók* és a *Végtelen* ciklusok viszont sajnos erősen túlírt darabok. A *Return to sender* (alcíme: *Jackson Crook baljós feljegyzései*) a kötet legjobb írásai közé tartozik, a popkulturális elemek átvételéhez élvezhetően önironikus elbeszélésmód társsal, az ürbe kilőtt sorozatgyilkos ötlete pedig (nem találok rá más szót, elnézést) egyszerűen zseniális. Szalay Álmos novelláinak másik fő erőssége, hogy a popkulturális témákat jól elhelyezett intertextusokkal ellensúlyozza, ezzel is hozzájárulva a szövegek líraiságához. Mégis ki számítana arra, hogy egy (amerikai!) sorozatgyilkos úrutazás közben egyszer csak József Attila *Eszméletéből* idéz (242)? Az átvétel azért különösen szellemes, mert semmilyen módon nincs jelölve a szövegben. Szintén nagyon erős, hatásos ellenpontozás, amikor az *Egy deka csendben* szereplő

pornószínésznő édesanyja (vidéki tanítónő) egyszer csak szintén József Attilát idéz. A nyitónovella egy hó alá temetett falu történetét meséli el, ez a szöveg a kötet legerősebb írásai közé tartozik. A *hó* című novella a falusi környezet életvidám bemutatása, a lendületes elbeszélésmód és a fantasztiikum együttes jelenléte miatt Gál Soma novelláival állítható párhuzamba. Ebben a műben (de *Az építészen* is) szintén felfedezhető egy lírai párhuzam: a „hó” és „csend” szavak hangsúlyos egymás mellé helyezése Vörösmarty híres sorát juttathatja az olvasó eszébe (21; 43).

Szalay Álmos novelláiban rengeteg eredeti írói megoldás szerepel. Szeretném ismét felhívni a figyelmet a vizuális költészet irányába elmozduló, illusztratív funkciót is ellátó képi betétek hangsúlyos jelenlétére. Bár a kötet szerkezet túlterheltsége és ellaposodása elvonhatja a figyelmet a legjobb írások nyelvi, stílus és kompozicionális kidolgozottságáról, mégis megvan rá minden esély, hogy az olvasói összbemutatóban végül az utóbbi elemek kerüljenek túlsúlyba.

B. Kiss Mátyás

Zajok a bálna gyomrából

Zilahi Anna, *A bálna nem motívum*, Magvető, 2017

Zilahi Anna első kötetét olvasva nehezen tudjuk megállni, hogy ne legyenek preconcepcióink a provokatív cím miatt: *A bálna nem motívum*. Előre sejthetjük, ezt a szílat lehetetlen lesz nem elvarrni, és kicsit tarthatunk a megoldás túlzott direktségétől. Továbbá arra is számíthatunk, hogy a motívum szóval kijelölt irányultság a metaköltészet dominanciáját idézheti elő, tehát a negyedik fal ledöntését, kiszólásokat (figyeljete, ez egy vers, lássátok, hogyan és miért így írom!), valamint a bibliai Jónás-történet lebegtetését, parabolyszerű szerkesztésmódot az egyes versekben, vagy akár a mű egészét tekintve. A költő mindjárt a borítón felelősséget vállal a kötet cím erős állításával, mely alól semmiképp sem bújhat ki aztán – mi, olvasók, pedig figyelni fogjuk, hol, miért kerül elő a bálna a kötet során, különösen érzékenyek leszünk minden említésére, bármire, ami akár egy kissé is felidézni nekünk. Keressük,

hol lehet majd belekötni az igen merész (nem igazán komolyan vehető) kijelentésbe, ugyanis a bálna természetesen motívum („A cethal nem hal” – *A bálna nem motívum*).

Zilahi többé-kevésbé sikeresen került el a címválasztásban rejlő lehetséges csapdákat, látszik, hogy tudatos, irányított módon kelt „ellenérzést”, és a vélhető preconcepciókat figyelembe véve, azokra valamiféle választ adva áll össze a rövid, mindössze negyven oldalnyi versanyag. Az erős tervezettség, szűkre szabottság előnyére válik a kötetnek, de gyengeségeit is ez okozza.

Csakugyan van a kötet beszédmódjában némi reflexió a szövegek alakulására, alakítására („Köddel vár a harmadik versszak” – *Köd*; „túl egyszerű lenne metaforának” – *A bálna nem motívum*), de nem túlzott gyakorisággal. Bár ezek a kiszólások nem sokat adnak hozzá a költői nyelvhez (nem válnak szerves részévé), vagy az

egy-egy versekhez, legalább látjuk a jelenség mögött a már cím által feltételezett tudatosságot. Anynyiban árnyalják a kötetéről alkotott összbenyomást, hogy a kötet általános komolyságát, emblematikusára törekvő gesztusait, filozofikuságát némileg az irónia irányába is mozdítják.

A Jónás-történet valóban áthatja a kötetet, de kikerülve a direkt megidézést, a bibliai kontextusból mai, személyes és globális történetek, folyamatok állnak párhuzamban a példabeszéd fő motívumával. Zilahi Anna a menekülésről, a menekülés lehetlenségéről ír főként, vélt vagy valós kötődéseinkről egymás iránt, népcsoportok iránt, a hazánk iránt. A lírai beszélő maga is migránsként tűnik fel olykor („fagyott mikor emigráltam egy túl szép városba” – *Alapzaj megtéréshez*), és több versben is megidéződnek vándorlók, menekültek („melyikünk lel otthonra dróton innen dróton túl” – *Jelentés a szilák börtönéből*). *A hatalmas érdeklődésre való tekintettel a show elmarad* című versben a költő még Jónás próféta hangján is megszólal, erős iróniával, jó arányérzékkel,

a kötet arany metszésében elhelyezve a Bibliára való utalást, a nyugati világ sorsát jövendőli meg: „És mégis, / kontinentális ország lakójaként mondom néktek, / melynek tépázott népe / visszasírja még a tengeröbleit: / nyissátok ki ama kapukat, / vagy féljétek / az üres csuprok / záporzuhogását”.

Ezen kívül vagy ezzel szembeállítva mutat be menthetetlenül környezetükbe vagy szerepükbe ragadt alakokat is: *Ököljárat*, *Öntő*, *Feltisztítás*. A lírai ént pedig gyakorta a menekülés és a bezártság, determináltság végletei közt önmagát kereső, de a mindenkor kívülálló szerepében láttatja (*Irtás*). Zilahi ilyen, szociális érzékenységet mutató témáinak kidolgozásában rendre a távolságtartás, a fogalmiságra építő, valamint sokszor a témától távol álló metaforika (felülről és csupán költői képalkotáson keresztüli beszéd) válik gyenge ponttá. Nem érezzük a nyolcadik kerületben ma-

Zilahi
Anna
Abánna nem motívum

gunkat, nem érezzük át a határon állást, nem érezzük a pofon erejét. A közbeszéd álláspontja és nem az élményszerűség jelenik meg a nyelvi anyagban: „Mi is lehetne természetesebb annál, / mint hogy szokásjogból eljár a kéz” – *Rablás*; „paplanok között haladok nincsen bennük ember” – *Ököljárat*; „Sorban állni, majd / végignézni, ahogy a sorok / megsokszorozásával létrejön / a lekövethetetlen tömeg” – *A hatalmas érdeklődésre való tekintettel a show elmarad*. Furcsa ezt mondani, de túlzottan intellektuálisan hangzik ez a költői nyelv ilyen helyzetekben. Nem érezzük hitelesnek a pozíciót, ugyan jó sorok mellett vagy után, de nem egyszer általánosságokba vesznek a versek, például: „Átszellemülne, de ahhoz szellem, / az átlényegüléshez lényeg kell” vö. „Egy szép napon áll majd ugyanúgy a gép előtt, / de a legszebbiken sem tud, soha belefeledkezni” (*Feltisztítás*).

Máskor Zilahi megrendítő erővel képes megnyilatkozni, erős érzelmi tónust visz egyébként intellektuális szövegvilágába: „Füredök az erős félelemben, mert a

gyengékben már-már / meggonoszodtam” (*Köd*); „Magadnak akarod, ahogy egy kartempó levegőt ígér” (*Kartempó*). A lírai beszélő legfőképp önmagáról képes így beszélni. Talán e pontokon érződik Zilahi költészete a legerősebbnek, annak átlátszó hajszolása nélkül – leghatásosabbnak.

A kötet csúcspontja mindjárt az annak elején szereplő vershármass, mely laza ciklusba látszik rendeződni (*Köd*, *Ártér*, *Hallgatás*). A költő finoman emelkedett, fogalmiságra építő versnyelvéből lassan világlik csak ki, hogy itt majdhogynem teljesen végigvitt allegóriát olvasunk, a haza elhagyásának rapszodiáját, az e körüli erős érzelmeket, és olyasfajta elemi, nem hamiskás kötődést, mondhatni hazaszeretetet, melynek megfogalmazása bravúr értékű. Habár Zilahi sokat koptatott toposzokkal dolgozik (mint köd, ártér, partszakasz, vonat), eleget forgatja őket ahhoz, hogy új tartalmat nyerjenek a szövegben, vagy ne érezzük kliséizüket. Ezt a vershármast összetartják a minden darabban elhelyezett József Attila-allúziók is („még a miből is be kell vallani” – *Köd*; „Lobog, nem

repül” – Ártér; „ha számot kelle-
ne adnom arról / amit elhagyok”
– *Hallgatás* vö. *A Dunánál, Elégia,*
Talán eltűnök hirtelen). Finomak
ezek az utalások, mégis keletke-
zik párbeszéd a művek között,
így Zilahi rögtön meghatározott
kulturális pozíciót teremt, kijelöli
a „bálna nyelvét” (mely többször
feltűnik a kötetben, a nyelv szó
kétértelműségével): ez a magyar
(költészet), mondjuk József Attila
nyelve. Nagyvonalú, elegánsan ki-
vitelezett gesztus ez, első kötet-
ben talán szükséges is az effajta
„alapkölététel”. A laza összefüg-
géseivel alkotott vershármast túl a
hazaelhagyás pontján, naiv vallo-
másban tetőzik, mely elüt a költő
általános megszólalásmódjától,
és talán pont ezért teremt akko-
ra feszültséget: „már ne legyen
elérhető a bennem felszakadó
/ gyereksírás hogy én ölelem és
csókolom azt / aki egész éjjel
nincs itt és nem hagy aludni / ke-
resem azt aki látott engem kiabál-
ni / üvölteni ordítani hogy elme-
selje jól csináltam-e” (*Hallgatás*).

Fontos figyelembe vennünk,
hogy mindamellett, hogy a kötet
szerkezetén látszik, jól megsza-
bott versanyagról van szó, végig

kézben tartott (nem) motívum-
hálózatról, melyet jó arányér-
zéssel rétegez egymásra a költő,
A bálna nem motívum debütáns
kötet, így a fellépő költői egyéni-
ség, hang értékelése, definiálása
is szerepet kell kapjon ebben az
írásban. E szempontból a követ-
kező téren érzek hiányosságokat:
az egyéniség vagy a költőmes-
terség rétegebb felmutatása
lehet, hogy éppen a kötet szű-
kösségének áldozatává válhatott.
Mindössze kétféle verstípust ta-
lálunk a kötetben, mindkét típus
szabadvers, egyikben elhagyva a
központozás, másikban szabályos
mondattani tagolással, verssza-
kokra tagolva, vagy tagolatlanul
– túl lényeges különbséget ezek
paraméterek nem okoznak, lát-
szatdolgoknak tűnnek. Mintha
néha nem túl hangsúlyos belső
rímek előfordulnának ugyan (a
nyelvem – az elven – *Várólista*),
de a versek többségében nem
kap fontos szerepet a versforma,
zárt versszerkezetekkel alig ta-
lálkozunk, ha a költő mégis meg
akart határozni valahol sorhosz-
szúságot, sokszor áthajlásokkal
oldotta meg („hogy kivágnák / a
nyelvem” – *Várólista*).

Divatos költészet ez megformáltságában, tematikáiban, nyelvezetében is. Felmutatja az utóbbi évek költészeti diskurzusának tényezőit, a biztonság kedvéért mindent; testmetaforikában beszél: „véraláfutás terjed a körömágyban” (*Hangolás*); családi viszonyokban alkot metaforákat: „mégsem én vagyok itt a rangidős koraszülött / hiába fogadnálak bérapámmá” (*Várólista*); a slam poetryben és az abból szökő költők által általánosan alkalmazott verskezdést is alkalmazza, amely az önazonosító metafora: „Kényszeres nevetés vagyok” (*Öröklési rend*). Ahogy fentebb már említettem, „számot ad” szociális érzékenységéről, de nem megy mélyre igazán egyik témában sem, ír a családi bántalmazásról, menekültekről, hajléktalanokról, az ország fojtogató légköréről, mintha minden fontos témát egyszerre ki kellene pipálni – igaz, a kötetfókuszba állított menekülés-motívum indokolhatja mindezt.

Sokszor pontosan követhetők a versek gondolati, történeti fonalai,

majdhogynem allegóriákat olvasunk, de az egyes képek gyakran szétfeszítik azokat, mert elemek távol állnak egymástól. Zilahi hajlamos túlsúfolni egy-egy képét: „rothadó falak halk agóniája és káröröm” (*Öröklési rend*); „Artériaszagú ereszcatorna, / ahogy a vért szállítja most az éjszaka.” (*Irtás*).

A bálna a jól választott mottón kívül nem rögtön, csupán a tizenharmadik, tizennegyedik oldalon tűnik fel először, a körülötte keletkező kérdéseket végül a címadó versben járja körbe a költő a kötet vége felé. Végül is a nyelvvesztés, az anyanyelven kívül élés verse zárja a kötetet.

Az látszik, hogy átgondolt tervezés eredménye Zilahi első verseskönyve, de talán ennek a túlzott megfeleléskényszernek az eredménye a kevésbé átütő megszólalás, a néhai sterilitás az erős sorok, gondolatok felvonultatásának igyekezete ellenére is („Elgondolhatatlan, hogy az elgondolhatatlan lehetetlen” – *A vehikulum kiürítése*).

Bödecs László

A fülkagylóban honoló csendről

Vass Norbert, *Hallgat*, Ambroobook Kiadó, 2016

Vass Norbert *Hallgat* című köte-
te túlmutat a kritikairás hűvös,
tárgyilagos irodalmi fogásain,
ugyanis az elsőkötetes szerző
könyve minden műfaji sajátos-
sága ellenére primer irodalom. A
kötet esszéi szépírások abban az
értelemben, hogy mind megírás-
suk stílusát, mind pedig tartal-
mukat illetően – az ügyes kötet-
szerkezetről nem is beszélve –,
kiadnak egy egységes narratívát.
A kamaszkorral történő leszám-
olás, a felnőtté válással együtt
járó illúzióvesztés, a mítoszok ki-
üresedésének törvényszerűsége,
valamint az emlékezés önbecsa-
pásai, a múltidézés hiábavalósá-
ga mind-mind visszatérő témája
Vass Norbert könyvének.

Kezdődik minden a zene ki-
üresedésével. Ahogy december-
ről decemberre egyre nehezebb
„húszas-harmincas-ötvenes” (8)
listát összeállítani az éves le-
meztermésből. A *Poros barázdák*
– *bevezetés helyett* című beveze-
tőjében így ír a szerző erről a fo-

lyamatról: „a mikrofonba sűgött
szavak megfagytak, elkezdődött
az elhidegülés.” (9). Ezt vehetjük
fenyegetésnek, ám ahogy a gye-
rekkor, majd a kamaszkor idősza-
kát megrészesítő zene, az újabb
és újabb zenekarok felfedezése
felett érzett öröm alábbhagy, úgy
veszi át annak helyét egy másfajta
„lejátszási lista” összeállításának
belső szükséglete – Vass Norbert
irodalmi- és képzőművészeti al-
kotásokat „gyűjt”. Olyanokat, ame-
lyeken keresztül artikulálni tudja
véleményét – még ha közvetten is.
Ezeken a műalkotásokon keresz-
tül (legyen az egy könyv vagy egy
Várfok Galériában látott kiállítás)
rendre olyan problémákra mutat
rá a fiatal kritikus (énkeresés, sa-
ját helyünk, szerepünk meghatá-
rozásának feladata, a gyerekkori,
kamaszkori nosztalgiával való le-
számolás kérdése stb.), amelyek
egy induló, elsőkötetes prózaíró
témái lehetnének. A szerző in-
terpretációjában Sopotnik Zoltán
Saját perzsája, Neil Gaiman novel-

lái, Missetics Mátyás fotói, különös tekintettel az *Utopia* című fotósorozatra, drMáriás *Nem élhetek Milosevic nélkül* című kötete, vagy Totth Benedek *Holtversenye* az elhidegülés, valamint a megkomolyodás folyamatával szembenő „kamaszos” lázadás példái. Vass olyan alkotókat mutat be, akik vagy valamilyen sajátos, groteszk, elefántcsonttorony-szerű univerzumot teremtve, vagy a grammatika szintjén, az ellenállást nyelvi szintre terelve (például létrehozva egy új nyelvet) mentek szembe ezen elkerülhetetlen folyamatokkal. És akkor még nem beszéltünk arról, hogy az esszék olvasása közben a háttérben lástens módon ott „dübörög” a zene (avagy annak kínzó hiánya).

A kötet címe különösképpen működik, ugyanis egyszerre utal a könyv felvezető szövegében taglalt konklúzióra, nevezetesen arra, hogy „elhallgatott a zene”, valamint autoreferenciálisan a szerzőre, aki ebben a „zene-hiányos térben”, lévén, hogy a baszszus lüktetését se az írással, se egyéb más pótcselekvéssel nem tudja pótolni, ő maga is hallgatásra ítéltetik: „Akárhogy is, zené-

ről írni képtelenség. Hallgatni kell. Vagy esetleg metaforákkal trafálni szégyentelenül mellé.” (7). Azonban adódik más értelmezési lehetősége is a címnek. Vass Norbert, kritikaírói szerepköréből következően, saját alynységát háttérbe szorítva, az esszéi, kritikái tárgyául választott alkotókra (alkotásokra) figyel. A negyedik kézenfekvő, és talán leginkább magától értetődő értelmezés pedig a kötetben szereplő QR-kódokra utal, amelyeket egy okostelefon, vagy bármilyen más egyszerű QR-kód olvasó segítségével dekódolhatunk. Ezek a kódok ugyanis elvezetnek minket egy-egy Youtube-csatornára feltöltött zenéhez (a teljesség igénye nélkül: Heaven Street Seven, Iggy Pop, Mando Dia, Bad Religion, Cseh Tamás, vagy éppenséggel a Ramones). Ezekről az előadók-tól hallgathat zenét az olvasó. Ám ezek a szövegek közé ékelt QR-kódok, „modern iniciálék” érzésem szerint nem teremtik meg az önálló médium illúzióját. A helyenkénti túlrtság mellett ez a kötet talán legbosszantóbb hibája. A szövegek világából a zene világába ugyanis nincs szabad átjárhatóság. Nem válik el a zenei tartalom

a hozzátartozó esszétől, kritikától, a zene pusztán a szöveg jelölőjeként működik. Sőt, egy-egy esetben kifejezetten felületesnek érzem a zeneválasztást. Például a *Lassúzni a tájjal* – Kollár-Klemencz László novellaciklusnak *tűnő regénye* című írásnál talán szerencsésebb lett volna egy kevésbé ismert Kistehén-számhoz nyúlni, nem pedig az *Elfújta a szélhez*. Ugyanígy *Az eső körvonalai* – Bereményi Gézával a *zivatarbannál*, ahol egy Cseh Tamás-dal, mégpedig az előadó talán legismertebb koncertfelvétele, *A jobbik részem* című szám „szól halkán a háttérben”. Ez aláássa vagy valamelyest hiteltelenné teszi Vass Norbert zenéhez fűződő érzékeny viszonyát: a kifinomult ízlés illúzióját, ahogy gyerekfejjel hosszú órákat tölt azzal minden év decemberében, hogy meglegyen az aktuális zenei válogatás. Érzésem szerint érdekesebb lett volna a QR-kódokkal való játék, ha a zeneszámok nem ilyen direkten, példaszzerűen utalnak a leirtakra. Sőt, talán még érdekesebb vagy termékenyebb intertextuális játékot eredményezne szöveg és zene relációjában, ha a kötetben szereplő zeneszámok egy-egy sora finom

iróniával közelítene az esszékhez, illetve kritikákhoz. Ha például egy „koszosabb” punk nóta kiáltvány-szerű szövege pimasz ellentmondásba kerülne egy Vass-esszé adott szövegrészletével, artikulálatlan hangzásával túlültené a hideg kritikusfejjel mondottakat. Egy erélyesebb zenei összeállítás, amely látszólag köszönő viszonyban sincs a leirtakkal, azt az illúziót teremtené meg, hogy a szerző a kritikairás közben el-elkalandozik témájától, hogy zenét hallgat közben, ami által, még ha tudat alatt is, de „gyakorolja” a „lázas”, a „kamaszkor kitolásának” lehetőségét, a gyermeki lázadást munkájával szemben, ami jelen esetben a kritikairás „felnőtt rítusa”. Igaz, a kötet legvégén található egy önálló, az esszékhez és kritikákhoz semmilyen formában nem köthető tracklistet, amelyet Vass el is keresztelt *Hallgat-traxx-re*, bár ez a tizenkilenc számból álló lista bajosan pótolja azt az űrt, amely az esszék olvasása közben, illetve a QR-kódok beolvasása közben hatalmasodik el az olvasón.

A könyv hármas tagolása (Tájéolóval a vaksötétben, Land Art, Újra csak csend) fontos szerepet tölt be az egységes narratíva kialakításában. Míg az első ciklus írásaiban több helyütt a gyermeki állapot nosztalgikus hangja csendül fel: „Gondtalan gyermekkorából számos olyan esetet tudna alighanem felsorolni minden olvasó, amikor a sietve elfogyasztott ebéd és az uzsonna közötti játékos időben mítoszokat mixelt össze kisszobája szőnyegén” (16), addig a második ciklus szövegeiben a felnőttek „rideg világa” elevenedik meg. Magyar Ádám fotóin, Arno Camenisch *Alpesi triógiáján*, vagy éppen Dimitri Verhulst sörpárás, szocioművészetén keresztül lehetősége nyílik a szerzőnek, hogy leírja, amit embertársaival kapcsolatban tapasztal: „Némelyek eltökélten, peckesen lépkednek, mások megtört zombiként poroszkálnak a pár lépéssel előttük járók nyomában.” (60). Az első blokk nosztalgikus esszéi után itt már magabiztosabban szólal meg Vass, karakteresebben beszél ki kritikáiból. A lírai én, a primer szerzőiség mindinkább előtérbe kerül a szövegekben. Ennek egy

nagyon szép példája a szerző *Leletek Éden hamvai alól* című írása, amely lírai leírásokat sűrűn felvonultató interjú.

Mindamellett, hogy a harmadik ciklusban folytatódik az irodalmi- és képzőművészeti „leporelló” összeállítása – olyan alkotók kerülnek előtérbe, mint Batai Sándor, Bereményi Géza, Banksy, Ramones, Rodolf Hervé, vagy drMáriás –, az írásokból a melankólia hangjait lehet kihallani. Több esszében az emlékezés a fő téma: miként próbálja/próbálta egy-egy alkotó a művei által a saját múltját és valamelyest a kollektív múltat fel- vagy visszaidézni. Ezen erőfeszítések sikerességét kommentálja Vass a ciklus esszéiben. Ám a könyv harmadik blokkját átítató melankólia nem csak az írások témája miatt van explicit jelen. A melankolikusságnak van egy indirekt vonatkozása is, amely magához Vass Norberthez köthető. Mégpedig a szerző „gyűjtőszenvedélyéhez”. Az *Egyetlen szó – Batai Sándor műveiről* című írásában a fiatal kritikus egy helyütt arról beszél, hogy Batai Sándor ódon írásjelekre, ősi megkövült állatokra emlékeztető munkái az „eltűnés elleni kétség-

beesett és örök küzdés hordozói” (98), ezzel pedig mintha azt sugallná – persze némi csúsztatással –, hogy a művészet egy olyan médium, ami képes az idő természetes erodálódó munkája ellen dolgozni. A különféle alkotások értékmegőrző, legalábbis „időki-merevítő” funkcióval bírnak, tehát érdemes őket „gyűjteni”. Ez pedig szinkronban van azzal, ahogy a szerző korábban zeneszámokat gyűjtött, hogy összeállítson belőlük egy best of-válogatást. Igen ám, csakhogy Vass kemény és igen lelombozó megállapítást tesz egy helyütt az *Üzenet a négy falnak* – Géczi János és Likó Marcell *bunkerében vendégeskedve* című esszéjében: „Minden fejezet sikertelen kitöréspróba, minden függés elveszett szabadságharc” (137), ami bár a Bunkerrajzolóval kapcsolatos kijelentés, mégis félreérthetetlenül a kötet záróakkordjaként értelmezhető, a gyűjtőszenvedéllyel megáldott (vagy megvert) ember szomorú végkövetkeztetéseként. Mert bár „szép gyűjtemény” állt össze a különböző alkotói munkákból, és

rajtuk keresztül Vass érdekes dolgokra világít rá, mégis megszűnt az a gyermeki rajongás, amelyet a zenék iránt érzett a szerző, és minden bizonnyal a zene elhallgatásával megszűnt, vagy legalábbis tompult a rajongás képessége is. Szemmel láthatólag ezen az irodalom szeretete se tud segíteni – jön az eltompulás, ennek pedig magánemberként viselni kell a következményét.

A *Hallgat* izgalmas könyv, amely elsősorban Vass kritikusi felkészültségének, írói stílusának, érdekes témaválasztásának, másodsorban pedig annak a közvetett alanyiságnak köszönhető, amely át-áthallatszik a kritikák és esszék rideg sorain. Az persze más kérdés, hogy ha több figyelmet szentel a szerző zene és szöveg intermedialis játékának, akkor most jó eséllyel egy egészen kiváló első kötetet tarthatnánk a kezünkben. Így sajnos a könyv megmaradt az írott szöveg dimenziójában, nem lett belőle olyan összművészeti projekt, amely eredeti módon játszatja egymásra a zene és a szöveg médiumát.

Halmi Tibor

A hallgatás árnyalatai

Tompa Andrea, *Omerta* – *Hallgatások könyve*, Jelenkor Kiadó, 2017

Tompa Andrea harmadik regényét nagy várakozás előzte meg a *Fejtől s lábtól* sikere után. Az egyéni hangú szerző új kötete pedig ténylegesen rászolgált erre a figyelemre. Az *Omerta* – *Hallgatások könyve* abba a korba vezet minket vissza, amely nem is olyan rég volt, s amelyről még mindig nehéz beszélni, de hallgatni sem lehet róla: a kommunizmus idejébe, az ötvenes évek elejére, Erdélybe.

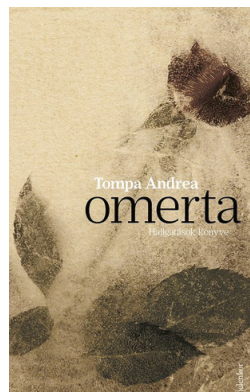
A vaskos regény több mint hatszáz oldala négy kisebb egységet rejt: *Kali* könyvét, *Vilmos* könyvét, *Annuska* könyvét és *Eleonóra* könyvét. S habár a figurák különbözőek, mind életkorban, mind élethelyzetben, életük vonala több ponton is összekapcsolódik. A mű szerkezete úgy épül fel, hogy az egy-egy nagy történetben felszálló alakok, mellékszereplők lesznek a következő etap főhősei. *Kali* sztóriáját második gazdájának és egyben gyermeke apjának, *Vilmos*nak a története követi; majd *Vilmos* fiatal szere-

tőjének élete következik, végül annak testvéréé.

A háttérben pedig zajlik a történelem. Míg *Kali* és *Annus* könyvében csak egy-egy apró kommentár utal a vészterhes időkre: „Nálunk már egy éve vitték el a községből az urakat. Lehet, kető is megvan. Teherautón, éccaka vitték Székről.” (*Kali* könyve, 23) vagy „Én nem haragszok úgy, mint édesapa, hogy be lett adva a föld. Kető a kollektívbe ment, egyik ki lett sajátítva országos célokra, épp *Vili* bácsinak a *Stáció*ájába.” (*Annuska* könyve, 414), addig *Vilmos* és *Eleonóra* részeiből világosan kirajzolódnak a kommunizmus körvonalai. A figurák párba állíthatóak: *Kali* és *Annus* nevének informális, becenév volta jelzi, hogy figurájuk alapvetően más típusú, mint az úrias *Vilmos* és a kenetteljes *Eleonóra* nővér. A környezet is informális, amelyben megismerjük őket. Függesben vannak, szolgálnak – ki részeges férjét, ki részeges apját. *Kali* így

fogalmazza meg ezt: „Már senki nem tudja, hol a cseléd helye, mi a dóga. Úgy meg lett mindenkinek zavarva a feje, mióta az urak le vannak döntve s ki vannak semmizve, s mind kommunizmus van, s a nép uralkodik. Hát honnan tudja a nép, hogy kelljen uralkodni?” (Kali könyve, 33). Figurája egy vérbeli széki nénié, akinek a szoknyája mesékkel van kitömve, s mindenre van egy jó mondása. Tompa Andrea remekül szólaltatja meg az izes mezőségi nyelvjárást, annak visszatérő elemeivel együtt: „Mert nekünk, székieknek, az az egy büszkeségünk...” (Kali könyve, 9). A szereplők közül még Annuska nyelve bír némi hóstáti, jellegzetes elemmel. Mindenesetre mindkettőjük szeret beszélni, azonban egyikük sem nyer meghallgatást. Kali a fákat öleli, s mondja el bűnját nekik, Annuska a zöldségekkel és az állatokkal diskurál. De anynyi különbség van közöttük, hogy Kali a szerencsés népmesei figura, aki árvaságából is jót kovácsol, örömet talál benne, s vagyona is gyarapodik; míg Annuska inkább a szegény árvát testesíti meg, aki nem igazán leli boldogságát, s amiye van, azt is elveszik tőle.

Vilmos alakját a szerző Palocsay Rudolfról mintázta, aki Kolozsvárott tanított, s Párizsban nagydíjat kapott rózsájáért. Vilmost a „Békási Varázslónak” is hívják, mert kertjében annyi csodálatos virág terem. Mindezért azonban keményen megdolgozik. De hamarosan, amikor a történelem kereke megfordul, kiderül, hogy nincs többé magánzás: Vilmosnak kertjét és vele együtt tudását a román állam szolgálatába kell állítania. Történetén keresztül betekintést nyerünk a Magyar Autonóm Tartomány (MAT) kialakulásába is, amely Stefano Bottoni szerint – akinek könyvét (Sztálin a székeleyeknél – A Magyar Autonóm Tartomány története 1952–1956) Tompa Andrea forrásként használta – csupán „kulturális üvegházként” működött, s csak mutatóba készült a sztálinizmus alatt. Már csak azért is érdekes a kép, amelyet Bottoni használ, mert szövegszerűen is megjelenik, hiszen Vilmos tényleges üvegházában

bizony fajnemesítés folyik – bár ez a kifejezés szimpatikus a rendszernek. Vilmos – eleinte nem tudatosan – de a Micsurin-féle szovjet szemléletet viszi tovább, azaz nem a genetikára alapozza a rózsák termesztését, hanem a felvett tulajdonságokra: hibridizációval fejleszti ki a legszebb fényű, legtökéletesebb rózsákat, s gyümölcsöket, kísérletezik velük, figyeli őket. Ennek egyik útja „az akklimatizáció, mellyel fokozatosan szoktatjuk a kis, de nagy hajlékonyságú és ellenálló gyümölcsfákat a hidegebb környezethez.” (Vilmos könyve, 291). Érdekes metafora lehet ez a kisebbségkérdés kezelésére az akkori rendszerben.

Visszatérve a történelmi időkre, 1956 szele is ott süvít Vilmos feje felett, akármennyire nem akar róla tudomást venni. Figurája a megalkuvó művész prototípusa. Sodródik az árral, s hagyja, hogy ez az ár egyre magasabbra emelje. Önreflexiója leginkább a mentegetőzésben merül ki: meghúzódni, betagozódni. Talán maga is elhiszi, amikor egyetemi tanárként – káderként – a következőket mondja:

„Nem süllyedhetünk vissza az igazságtalan burzsoá rendszerbe, a szegénységbe, az egyenlőtlenségbe, hogy egy családban ne tudjon a gyermek tanulni, mert nincs csak egy cipő, vagy nem iratkozhat be az egyetemre, mert munkásszármazás” (Vilmos könyve, 285).

Vilmos magánéletében sem képes kiadni magát. Érdekes, hogy belső monológját olvasva rájövünk, hogy az előző könyvben Kali mennyire félreértelmezte Vilmos hallgatását, más jelentéseket tulajdonított neki. Sőt, az olvasó is tetten érheti magát, amikor ráeszmél, hogy ő maga is „téves” tartalommal töltötte fel a férfi csendjét. De a csend ellenére is igen hosszadalmas az Omerta ezen része. Ahogy arra Evellei Kata is rámutat (Evellei Kata: *De a némaság mi helyett?*, Art7, 2017. 08. 07.), némileg túlírt a Vilmos könyve, s ennek az lehet a legfőbb oka, hogy Tompa igyekezett itt a teljes történelmi háttért megjeleníteni. Más szereplők sztorijaiba – talán Eleonóra történetét leszámítva – zártságuk miatt ez a vonulat kevésbé fért volna bele.

Eleonóra nővér, születési nevén Butyka Róza, sok szempontból Vilmos szöges ellentéte, azonban egy közös bennük: magánéletük nem másoktól függ. Vilmos egyetlen és igazi szerelme a rózsza, Eleonóráé Isten, s egyikük sem vállalja a házasság ígáját. Kali mellett a nővér az egyetlen vallásos figura az *Omertában*, s ő az a szereplő, aki – habár néha „rájön az éjszaka” – biztos marad saját identitását illetően, annak ellenére, hogy a rendszer megpróbál bűnöst képezni belőle. Eleonórát elítélik szervezkedés bűne miatt, ugyanis a tiltás ellenére a Rózsafűzér Társulatban folytatja apostoli tevékenységét. Rendkívül érdekes a tényleges kihallgatás, amikor a nővérré rá akarják olvasni a kommunizmus elleni izgatás, agitálás bűnét. „Bevallom-e, hogy a magyar ellenforradalommal való egyezkedés miatt voltunk Gyulafehérvárt a nagytemplomba, kérdezték, mikor vallattak. Hogy tudjunk mi egyezkedni egy forradalommal? Hát mi a Krisztusban járunk, s nem a világi forradalmakban. Minekünk csakis a Krisztus forradalma mutatja az utat, mi őt követjük” (Eleonóra

könyve, 603). Végül a nővér mindent bevall, azt is, amit soha nem tett meg. A félreértés aktusa játszódik le, s az olvasó ismét a szereplő hallgatásából – belső monológjából – tudja meg az igazságot. A nővér egyébként sem hisz a nyelvben: „Mert mióta kijöttünk a Paradicsomból, elrontottuk a dolgunkat, biza mi mind fel kellett öltözzünk, ruhába is, beszédbe is” (Eleonóra könyve, 568).

Ha már hallgatás, érdemes szót ejteni a regény címéről. Az omerta az a paktum, amelyet Romániában az ötvenes-hatvanas években a politikai foglyok egy részének alá kellett írnia. Az állt benne, hogy az illető nem beszél arról, ami történt vele. De Eleonóra esetében ez nem jelent amnesztiát, bűnei nincsenek megbocsájtva. Ebben a regényben mindenki aláírta saját omertáját. Senki sem beszél, senki sem oszt meg semmit, maga a monológforma is jól mutatja ezt. A hallgatásnak pedig számos oka lehet: szégyen, félelem, dac, trauma, de benne van Jézus kétségbeesése is a kereszten, amikor úgy érzi, elhagyta az Isten. Ugyanakkor, s talán ezért is az irodalom egyik

legfontosabb és legárnyaltabb motívuma: benne foglaltatik a megértés csendje, az elnémulás is. „Őszintén szólva nagyon sokra is tartom a hallgatást. Nem az elfojtásból vagy félelemből születő nem-kimondást, hanem azt, amikor az embernek nyugalomban

van az elméje, és úgy érzi, nem kell beszélnie. Mi még nem vagyunk abban a helyzetben, hogy hallgassunk” – mondja Tompa Andrea a Könyvesblogon megjelent interjújában. Talán ez a könyv eggyel közelebb visz minket az enyhítő csendhez.

Murzsa Tímea

E számunk szerzői

Áfra János (1987) költő, kritikus, szerkesztő (Alföld, kulter.hu), legutóbbi kötete: *Két akarat* (2015, Kalligram Kiadó), *Debrecen* • **B. Kiss Mátyás** (1993) egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Várpalota-Budapest* • **Bezsenyi Tamás** (1988) író, doktorandusz (ELTE-ÁJK), *Budapest* • **Bödecs László** (1988) költő, kritikus, legutóbbi kötete: *Semmi Zsoltár* (2015, Apokrif-FISZ), *Szombathely-Budapest* • **Cupsa, Augustin** (1980) román író, forgatókönyvíró, dramaturg, *Bukarest* • **Guca Magdolna** (1989) művészettörténész, *Budapest* • **Halmi Tibor** (1987) költő, *Budapest* • **Kántor Péter** (1949) költő, író, műfordító, legutóbbi kötete: *Valahol itt* (2017, Magvető), *Budapest* • **Mizsur Dániel** (1991) költő, szerkesztő, doktorandusz (ELTE-BTK), legutóbbi kötete: *Karc* (2017, Apokrif-FISZ), *Budapest* • **Murzsa Tímea** (1992) kritikus, szerkesztő (Apokrif Online), *Budapest* • **Nagy Hajnal Csilla** (1992) költő, szerkesztő (Irodalmi Szemle Online), legutóbbi kötete: *Miért félünk az örültektől* (2016, Kalligram), *Losonc* • **Németh Gábor Dávid** (1994) költő, *Budapest* • **Papp-Zakor Ilka** (1989) író, műfordító, legutóbbi kötete: *Angyalvacsora* (2015, JAK-Prae), *Budapest* • **Potoczky László** (1988) író, legutóbbi kötete: *Éles* (2015, Magvető Kiadó), *Budapest* • **Rékai Anett** (1999) költő, az Eötvös József Gimnázium végzős tanulója, *Budapest* • **Stolcz Ádám** (1989) költő, egyetemi hallgató (Université d'Evry Val d'Essone-Jogtudományi Kar), Evry legutóbbi kötete: *Becsapódás* (2016, Apokrif-FISZ Könyvek)

Ára: 350 Ft

ISSN 2060-3207

17003

9 772060 320008